

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Kolmapäeval, 1. septembril 1971

Nr. 69 (3654)

13. aasiakäik

Idasaksa annab VENELASTELE Läti arhiivid

Nagu "Rahva Hääl" teatab kirjutatud Ida-Berlinis, kommunistliku Ida-Saksamaa ja Nõukogu-de Liidu vahel alla kokkuleppele" nende arhiivmaterjalide üleminevise kohta, mis Hitlerliku Saksamaa võimud olid seadusvastaselt Lääst välja viinud ja mis kuuluvad NSV Liidu riiklikusse arhiivifondi". Kokkuleppele olevat alla kirjutanud kommunistliku Ida-Saksa siseministri asetäitja E. Martenar ja Läti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäit-

ja "välisminister" V. Kruminsh. Teate taustal on tõenäoline, et Moskva võimud on teinud katseid kätte saada ka Eestist ja Leedust Saksamaa arhiividesse viidud materjale, kuigi sellest ametlikult ei ole teatatud. Eesti materjalid sattusid teatavasti sõja lõpul eranditult Lääne-Saksamaale ja on seega väljaspool nõukogude haardekaugust nii kaua kuni Willy Brandti idapoliitika ei too kaasa ka selles osas ootamatuid kokkuleppeid.

TORMA PÄRAND SELTSIDELE INGLISMAAL

LONDON (EPL) — Inglise kohtus kinnitati lahkunud E.V. saadiku Londonis August Torma testament, millega kadunu oma eravaraanduse, mis ümargusest ulatub 430.000 kroonile, eeskätt pärandab eesti organisatsioonidele Inglismaal ja Rootsis, teiselt poolt oma sugulastele. Oma suure raamatukogu pärandas A. Torma British Museum'ile, millisel raamatukogul on eesõigus välja valida raamatuid soovi järele. Briti raamatukogule viidi kaaks autotäit raamatuid.

Nagu kohtus selgus, oli pärandi suurus kokku 34.462 naelsterlingit, mis koosnes pangavarvest, aktsiast ja kadunu asjade oksjonil realiseerimisest saanud summadest.

Rootsi rahas teeb see välja praeguse kursi järele ümargusest 430.775 krooni. Pärandimaksu sellest summalt maksti 7.678 naela (kr. 95.975). Isikliku vallasvara müügist suurkaubamaja Harrodsi

oksjoniosakonnas laekus umbes 2 000 naela (kr. 25.000).

Saadik on oma testamendis mõeldnud eesti organisatsioonidele:

Üks kahekümnendik on pärandatud EELK Londoni kogudusele, samuti nagu Bechstein klaver. Teine kahekümnendik on määratud Londoni Eesti Majale, kolmas Eesti Abistamise Komiteele Londonis. Üks kahekümnendik kuulub jagamisele Inglismaa eestlaste laulukooride va-

hel Inglismaal, teine kahekümnendik Inglismaa Eestlaste Ühingu ja Londoni Eesti Seltsi vahel.

Peale selle veel teatud osa kahele eesti organisatsioonile Rootsis: Eesti Rahvusfondile ja Eesti Üliõpilaste Seltsi 100 aasta juubeli fondile.

Saadik A. Torma aumärgid, fotod jne. on testamendi järgi määratud kas inglise või eesti arhiividele. Need jäävad kuuldavasti eesti orgide valdusse.

Rootslane segatud venelase pagemisse

MOSKVA (EPL) — Vene lehe Komsomolskaja Pravda" järele oli vene füüsiku Dimitri Mihhejevi ebaõnnestunud põgenemiskatsesse segatud ka üks rootslanna — Annika Bäckström.

Füüsik katsus Moskvast välismaale minevasse lennukisse pääseda shevisti bioloogiatõpetaja Perregaux passi-ga. Viimane on vene KGB-võimudele seletanud, et ta kaotas passi tänavaröövil Moskvast. Mis osa oli rootsi üliõpilasel, see ei selgu artiklist. Ei ole teada, kas üliõpilane on Venemaa kinni või juba välja saadetud.

Saadik August Torma mõttes oma viimases tahtes eesti organisatsioonidele.

Villagatani mees jäi ROOTSI

Nagu nüüd on selgunud, ei olnud N. Vene saatkonna teise sekretäri nägusvenelase Paul Toom see saatkonna liige, kes koju saadetud hiljutise inimröövikase pärast Stockholmis Sisselonnamagatarnil, kuigi tema oli autojuhina kaassas.

Ametlikult teatati ajakirjanduses, et vastavalt Rootsi protestile selles asjas, on N. Vene saadik teatanud, et üks isik saatkonnast on koju sõitnud. Kuna Toom ennast identifitseeris politseile, mis pärast teda ajakirjandus ka nimepidi mainis, siis valitses üldine arvamus, et ka tema on muutunud "persona non grates". See oletus oli ekslik. Rootsi ei teinud asjast suurt poliitilist numbrit, kuna taga actud arahiipajja pääses politsei vahelesegamisel.

Ulatuslik eesti usuline materjal soome arhiivides

Vabas maailmas viibivad eesti usuteadlasi ootab Helsingi Ülikooli raamatukogus harukordselt rikkalik kogu emakeelset trükisõna, mis sinna koondatud a. 1828–1918. Praost Rudolf Kiviranna sõitis nendel päevadel Euroopasse, et jätkata selle kogu uurimist. Ta on töötanud välja ka uurimistöö kava, mille ellurakendamiseks on sõlmitud koostöö Stockholmist koguduse õp. K. Veemiga ja USA ja Kanada vaimulike osas praost A. Hinn ja praost K. Raudsepaga. Uurimistöö eesmärgiks on põhjalik usuline loomingu, mille taga seisab eesti kirikuõpetajate töö, mida nad tegid möödunud sajandil.

Selle loomingu vananematu osa tehakse meie keeleteadlaste kaasabil uuesti kättesaadavaks.

Esimene kontakt selle väärtusliku koguga tekkis praost R. Kivirannal, kui ta a. 1963 võttis osa Luterliku Maailmaliidu konverentsist Helsingis. Alles möödunud aasta novembris avanes tal võimalus üksikasjalikumalt tutvuneda selle koguga. Selgus, et see Helsingi Ülikooli raamatukogusse koondatud eestikeelse usuline kirjandus on sellele alalt ja vastavalt perioodist kõige täiuslikum kogu.

Kuidas sattus selline väärtuslik kogu Helsingisse? Sellel on oma huvitav ajalooline tagapõhi. Nimelt anti a. 1828 Vene tsaarivalitsuse poolt seadus, mille alusel kõikidest eestikeelsetest raamatutest ja trükitist tuli saata üks eksemplar Petrogradi Teaduste Akadeemiale, teine Petrogradi pearaamatukogule ja kolmas Helsingi Ülikooli raamatukogusse.

Vastavas kogus leiduvate raamatute arv ulatub üle tuhande ja tema teaduslikuks ja kiriklikult töö oluliku ja tuleviku vajadusi silmas pidades uurimistööks vajatakse kümme-kond uurijat, keda loodetakse leida

USA-s. Kanadas, Rootsis ja mujal töötavate eesti kirikuõpetajate perest. Tööd usuteadlastele ja avastatud kõige väärtuslikumat materjali tänapäevastele keelde üle kandvatele keeleteadlastele jätkub vähemalt 5–6 aastaks.

Praost Rud. Kiviranna

Kuna puud ei ole, põletatakse kuivatatud sõnnikut, kiisakaid. Aga külmal talvel võib juhtuda, et ka neid varastatakse! Paremal: Eestlastel on tegemist türklastega ja hobustel kõrbes-tega, mille vastu kaitsevad nahkrihmadest punutud silmedised.

Türkklased kiusavad vahetpidamatult oma eesti naabreid

Kas on vajalik Türgi eestlasi ümberasustada Kanadasse või mujale? Teatavasti on vastav aktsioon mõnda aega juba käigus. Mida ütlevad selle kohta Türgi-eestlased ise? Keeleteadlane ja kirjanik Aarand Roos viibis järjekordselt Karacöreni külas, et türgi-eestlaste murrakut üles tõhondada ja raporteerib ühtlasi Eesti Päevalehele oma muljeid türklaste keskel elava eesti rahvalikku suhetest oma "heade naabritega". Need naabrid ei ole nimelt põrnuugi sõbralikud ega head vähemalt läänemaise mõõdupuu järele.

See ei takista aga suhteid eestlaste ja türklaste vahel. Viimased käivad eestlastest isegi abi otsimas. Kuid samas võib juhtuda, et laenaja näppab ka midagi muud eestlaste majapidamisest.

Kui sa ei laena, siis oled halb ja võib juhtuda, et küla kaevu veisi reostatakse, mis hiljuti ka toimus.

Eestlased peavad lõikuse ajal val-

vama koertega oma põldusid, et mitte saagist ilma jääda.

Ja sellegipoolest ütlevad eestlased, et neil on "head naabrid". Lähemalt jutustab Aarand Roos leheküljel 8.

EPL

1. septembril 1971

ÕIGUS AEGUB?

Sageli kuulab (ja loeb) Balti küsimust diskuteerides võrrelda arvamiseavaldust, et "küsimus ei ole ju enam aktuaalne", "see on ajalugu", "leie lootused on lootuse" jne. ka nende juures, kes müüdu sümpaatia suhtuvad Balti rahvaste vabadusideedesse kui niisugusse. Ka siin Rootsis, kus moes on kõnelda "reaalpoliitika", mis tähendab sõjaleste ja sõjaageste kestuste ja muudatuste tunnustamist, Selle "reaalse" vaate tõttu ei pingutata ennast nendes küsimustes ja vaadatakse veidi pentsikult nende, kes järjekindlalt võitlevad lääne türanniate kõrval ka ida palju arvukamate türanniate vastu. Sageli peetakse selliseid, kes kritiseerivad N. Liidu ja kommunistimaaide anatüüsi, lihtsalt reaktsionäärideks, nasionalistideks ja veel hullemate epiteetidega.

Küsimus rahvaste enesemääramise õiguse ja iseseisvuse aegumise pikaajalistes okupatsioonides on veniv mõiste, sest rahvusvaheline õigus ei tunnista mingit aegumist, küll on aga suured, imperialistlikud riigid omal käel harastanud tavaliselt, mis viivad "reaalse olukorra" tunnustamiseni. Ka väikeriigid, kui nad tahavad suurtele meeldida — soov ühekorraga heas vahekorras olla nii Hitleri Saksaamaaga kui Stalini Venemaaaga põhjustas näiteks olukorra, kus Rootsi demokraatia esimesena ja ainukesena kõigist läänedemokraatiatest otseselt ruttas de jure tunnustama nende riikide anastamist Venemaa poolt. Ribbentrop-Molotovi-pakti alusel, kuigi tegemist oli aladega, mis geograafiliselt kuulusid lähimasse naabruses ja millest rahvastel olid Skandinaaviaga väga vanad kultuurilised ja poliitilised sidemed. Just praegu on nihkumas Ühendriikide seisukoht Hiina suhtes, olgu et hiina rahvas ei ole saanud oma seisukohta vabadal valimisel enam aastakümneid avaldada. Kuid Puna-Hiina on sõjaline faktor, oluline malend ida ja lääne vahel. Nii kaua kui eestlased välismaailmas seaduslikult elavana hoia- vad ja sellega ka vajaliku tausta annavad edasi tegutsedalele juriidilistele diplomaatistidele esindustele.

Lüüraalne Vestmanlands Lääs Tidning avaldas Lennart Gedrupi artikli Balti esindustest Washingtonis. Suhtudes sõbralikult Balti rahvaste, seadis ta aga küsimusse, kui kava USA Balti esindajaid "reaalpoliitika" taustal veel tunnustab — ta märkis, et venelased intensiivselt selleks töötavad: "Võibolla ei suurvõimud jõuavad kord kokkuleppele — poliitilise vahetus- kausa näol ja kõrvaldatakse õrn koht, kuigi mitte just tõsine konflikt USA ja N. Liidu vahel". Autor kõneleb sellega ühenduses venelaste kiidutõus ja venestusaaktsioonidest balti rahvaste tasulilistamiseks füüsiliselt ja vaimset.

Kuna vaatlaja on harjunud selle maa reaallõikimise suhtumise- ga ikestusküsimustesse ja sellest lähtudes prognoosib ka USA edaspidist poliitikat, siis peab ometi meenutama seda, et USA vaevalt oma aktsiit annab Molotovi-Ribbentropi salakokkuleppele isegi siis

vaste taastavastamisega. Kõik n.a. "reaalsed teed" ei vii neid rahvaid lähemale nende eesmärgile, vaid nende järkjärgulisele ohverdamisele ja maailma rahvaste kaardil kustutamisele. Eks ole ju "realistid" nood rootsi TV ja ajalehe- portid, kes juba ammugi on eestlased ja lätased spordivõistlustel "ümberharvustanud" venelasteks. Nendele liitub arvutu hulk poliitilisi juhtkirjanikke, kes kipuvad samu järeldusi tegema, kuigi nad teistes, kauges maades elavad ja neile palju vähem tunnud rahvaste õiguste eest otse kirgliku intensiivsusega võitlevad. Motiiv: need on "aktuaalsed", ida ikestused "ebaaktuaalsed", seel kolm aastakümnet on jäänud seljataha.

Kui vaadata õiguse aegumise probleemi Rootsi piires, siis peab meenutama, et näit. Skåne varajasemast ajaloost peale oli osa Taan- nist ja elanikkond pidas end taan- laslike. Roskilde rahuga a. 1658 lan- ges Skåne rootslastele. Maavõit- sai erioigused, mis aga tühistati juba a. 1679, millest peale algasid aktsioonid Skåne rootsistamiseks — selle rootsistamisaaktsiooni sisse kuulus Lundi ülikooli asutamine a. 1668. Kuna järgnes pikk rahupe- riode Rootsi ja Taani vahel, siis skånelaste eest keegi enam ei võid- elnud ega seisnud. Nende õigus aegus välismaailma silmis ja neist said rootslased seevõrra, et küsi- must ei diskuteeriti väljaspool kitsaid lokaalipatriotlikke ringe.

Skåne-naide kriiputab alla, et ühe rahva või rahvagrupi õigused võivad aeguda, kui võõras võim segamatult ja väljaspoolsete pro- testide teostab oma ümberharvust- tamisprogrammi. Eestlasi on peaaeg tüpelt sama palju ikestatud Ees- tis kui skånelasi Skånes. Moskva on tegutsenud, et Eestit teha oma "maakonnaks" rahvaga, kes pika- peale sulaks sisseerändavasse massi ja kaotaks oma identseuse. Nii nagu see on toimunud ka Ida-Karuga. Moskva tegutses pikas perspekti- vis ja Kremli poliitika selles osas on olnud konsekventne anastami- sest peale a. 1940. Siin on aga üks takistus ja see on välismaail- ma tunnustuse puudumine. Balti rahvaste vabaduse küsimus ei ole siiski, vaatamata "ebaaktuaalsuse- le" maha maetud.

Nii kaua kui eestlased välismaail- mas seaduslikult elavana hoia- vad ja sellega ka vajaliku tausta annavad edasi tegutsedalele juri- idilistele diplomaatistidele esindustele.

Lüüraalne Vestmanlands Lääs Tidning avaldas Lennart Gedrupi artikli Balti esindustest Washingtonis. Suhtudes sõbralikult Balti rahvaste, seadis ta aga küsimusse, kui kava USA Balti esindajaid "reaalpoliitika" taustal veel tunnustab — ta märkis, et venelased intensiivselt selleks töötavad: "Võibolla ei suurvõimud jõuavad kord kokkuleppele — poliitilise vahetus- kausa näol ja kõrvaldatakse õrn koht, kuigi mitte just tõsine konflikt USA ja N. Liidu vahel". Au- tor kõneleb sellega ühenduses venelaste kiidutõus ja venestusaaktsioonidest balti rahvaste tasulilistamiseks füüsiliselt ja vaimset.

Kuna vaatlaja on harjunud selle maa reaallõikimise suhtumise- ga ikestusküsimustesse ja sellest lähtudes prognoosib ka USA edaspidist poliitikat, siis peab ometi meenutama seda, et USA vaevalt oma aktsiit annab Molotovi-Ribbentropi salakokkuleppele isegi siis

VÄLISKOMMENTAAR

Problemaatiline külastus

Ühendriikide presidendi küllasõit Pekingisse on ajalisel veel lahtine. Kõneldakse tulevaste kevadest, kuid pole ka võimat, et see lejab aset juba tänava sügispoolel. Ameerika ajakiri "Time" kasutab vahepeal aega, et selgitada Pekingi küllakutse tegapõhja. Sellest kõneldakse ajakirja artiklis, mis ilmus augusti algul pealkirjaga "Miks Nixon on suhteliselt hea". Sissejuhatusena märgitakse, et vähesed läänlased on niisama kodused Hiina ja tema juhtide tund- misel kui autor Edgar Snow. Ajakirjanikuna on 1930 alates rohkesti Hiinas ringi reisinud ning sejuures saanud võrdlematult hea ülevaate hiina valituse mõlemisviisist ja poliitilistest sihtidest. Isiklikud kohtami- sed Mao Tse-tungiga ja Tshu En- laiga on kestnud seit saadik, kui kommunistlik liikumine mandril võimule tuli. Mao esmakordsest avalik- kust vihjest soovi kohta president

Nixoniga kokku saada jutustas Snow ajakirjas "Life" möödunud talvel. Nüüd kirjeldab Snow sealsemas pöör- ret Hiina hoangus Ühendriikide suhtes ning iseloomustab lähemalt Tshu En-laid kui juhti, kes tõenäoliselt mängib peaosatulevastel läbirääki- mistel president Nixoniga tema ka- vatsed külastägu ajal.

Miks hiinlased on vastutulelikud? Kas on unustatud, et Nixon karjäär esialgu senatisse ja hiljem asepres- denti kohale lähtus antikommunisti- kuse vaimust? Snow ütleb, et küsi- mustele on osaliselt andnud vastuse Mao Tse-tung, kes temale on seleta- nud, et Nixon, kes esindab monopol- kapitaliste, oleks teretulnud lihtsalt põhusel, et praegused probleemid Hiina ja USA vahel peaksid saama lahendatud temaga. Oma dialektilise

mõttekäigu kohaselt on Mao sageli seletanud, et halvast võib tulla head ning et halvast inimestest võib teha häid. "Jah, ta ütles mulle, et ta eelistab Nixonit taolisi mehi sotsiaal- demokraatidele ja revisionistidele, neile, kes kuulutavad ühte, aga võim- mul olles talitavad hoopis teisiti."

Hiinlased usuvad, et Vietnam äp- petud ja mitte ainult presidentide vahetus on see, mis 1970 andis Maole võimaluse kõnelda Nixonist teist- tusest. "Kogemused" on muutnud Nixonit suhteliselt "heaks". Tal tar- vitseb ainult astuda lennukisse ja tulla. Pole sugugi tähtis, kas kõnelu- sed on edukad. Kui ta tahab tulla, on Mao valmis temaga kõnelema ja kõik oleks korras. Kuigi hiina aja- kirjandus pühendab Nixonit külas- käigule ainult mõne rea, on kogu lugu kahtlemata läbi kaalutud ning arutatud. Ainult üks asi on hiinlasi sejuures arvatavasti üllatanud: Nix- oni erinõukogu Kissingeri edu oma külastägu hoidmisel salajasena. Kogemused ameerika diplomaatidega Teise maailmasõja ajal olid nimelt tekitanud arvamise, et nad ei saa saladusi hoida.

Seepärast respektiivad hiinlased Kissingeri. Tshu En-lai tunnistas ava- meelselt, et see on mees, kes tunneb mõlemat maailma ja temaga võib kõnelda. Pekingis veednud 49 tun- niest on Kissinger 20 tunde kōne- lusteks valitsusjuhi Tshu En-laiga. See on midagi erakordist, ütleb Snow, kuna Tshu En-lai vältib liig- seid sõnu ja eelistab kohe asja sisse- se tungida. Ükskõik, mida hiinlased võivad mõelda Nixonit motiividest, on ta saanud neilt hea hinnangu ju- ba viisakuuse pärast, mida külastäki isendast tähendab. See tõstab loomulikult Mao Tse-tungi prestizhi ja suurendab kogu rahva enesekindust. Vanasti olid vassalkuningad need, kes töid Pekingile andmeid, mitte kunagi varem aga maailma kõige võimsama riigi pea.

Samas ajakirjas "Time" võib teisel jooneluks lugeda, mida Nixon ar- vasa Puna-Hiinest kinnemkond aastat tagasi. Ta seisab kõrgelel vastu Puna-Hiina ülevõitmisele Liitunud Rahvaste hulka, kus see oleks pilkses maailmaorganisatsiooni põhi- kirjalge, mis on liikmekkonda piirab "rehuarmastavate rahvastega". Ja mis Nixon arvates pidi olema veelgi halvem, oli see, et nõnda antaks tunnustus kommunistlikele rezhimi- le, mis tohtutl suurendaks vastävi- mu ja prestizhi Aasias ning arvata- vasti parandamatult nõrgendaks mit- tkommunistlikele valituse selles piirkonnas. Need sõnad minevikust tähendavad isendast, et Nixon ka- vatsed külastus on igal juhul pro- blemaatiline.

A.K.

TOOMAS JA TIINA POPULAARSEIMAD NIMED KODUMAAL

Ajakirjas "Keel ja Kirjandus" (nr. 4 — 1971) esitatakse ülevaade nende eesnimede kohta, mida eelmisel aastakümnel kasutati kui eelis- nimed. Ülevaate aluseks olevat autorite (Edgar Rajandi, Helmut Ta- rand) väljakirjutused "Eesti NSV. sünniregistrist aastate 1963, 1965, 1967 ja 1969 kohta". Neil aastail said eesnimed kokku umbes 56 000 eesti last, kelledele anti 2850 erinevat eesnimet. Umbes 10 protsenti ees- nimetavajadusist kaeti seitsme nimega. Need nimed on: Toomas, Alvar, Urmas, Andres, Margus, Tiina ja Ülle. Kõiki neid nimed kasutati vähemasti ühel neljal mõrgitud aastast üle 200 korra. Kõige kõrgem kasutuskordade arv ühel aastal oli Toomal 1965. aastal — 265.

Nelja aasta kokkuvõtte näitab, et meeste eesnimedest esinevad eelis- nimedena Toomas, Alvar, Urmas, Andres, Margus, Andrus, Tarmo, Raivo, Meelis, Jaanus, Peeter, Kalle, Tõnu, Ain, Tiit, Mati, Aare, Jüri ja Priit.

Naiste eesnimedest seisab esikohal eelisinimena Tiina, millele järgnevad Ülle, Katrin, Anneli, Piret, Mariika, Merike, Anne, Ave, Anu, Ene, Riina, Kaja, Pille, Sirje, Merle, Külli, Terje, Margit ja Tiia.

Seletuses lisatakse, et "aastast as- tase püsivad stabiilselt sagedusega eelisinimed seans Anu, Ave ja Terje ning Andres, Toomas ja Tõnu sama võib ütelda Anne kohta. Järsult moodi läinud naise nimeks on Kat- rin, mehenimedest aga on kümnendi lõpul populaarsust võitnud Jaanus, Margus, Meelis, Priit ja Tarmo. Tun- duvalt on vähenenud Ene, Mariika, Sirje ja Ülle nime panemine, nagu kipuvad meest minema ka Alvar (arvud neljal üritaval aastal: 258 — 227 — 186 ja 163), Raivo, Mati ja Tiit". Autorid küsivad: "Kas neid tabab sama saatust kui Antsu ja Vel- lot, osalt Tiit, mis oiid tippinimed aastail 1940—1950?"

Võrdluseks esitatakse materjalid eesnimede kohta Tallinnas 1920. aastal näitavad, et siis olid populaar- semad mehenimed Erich, Lembit, Harry, Karl, Endel, Arnold, Elmar, Voldemar, Evald ja Herbert ning naisnimed Aino, Asta, Linda, Hilja, Laine, Leida, Helmi, Ellen, Maimu ja Helga. Seletuses lisavad uurijad, et "siin pole ühtki tänapäeva eelis- nimet. Kuid tolleaegsed eesnimed po- le siiski pruugist päris kadunud. Me-

henimedest on Harri ja Lembit praegugi veel küllalt tavalised (kuni nel- li tuhande kohta), naisnimedest, pannamek veel tuhande kohta aastast üks kord nimeks Ellen, Laine ja Maimu".

Võrdlus on võimalik ka aastast 1900 pärinevate Tartu lammiknimega. Mehenimedest esimesid siis eelisin- medena Johannes, Eduard, Karl, Au- gust, Aleksander, Oskar, Alfred, Jaan, Voldemar ja Rudolf, naiseni- medest Maria, Johanna, Rosalie, He- lenne, Pauline, Elisabeth, Emilie, Ali- de, Elfride ja Ida.

Kõik need võrdlused (ja uurimus- likud tähelepanekud) näitavad, et eelisinimed koosseis igas 23—25 aa- ta takka peasegu täiesti muutub. Selle tõttu ka aastaks 2000 ennusta- take, et siis esinevad eelisinimedena Asta, Even, Hauk, Jass, Muinasto, Sepp, Õnneleid ja Agva ning Emu. Hano, Ihti, Juli, Malline ja Sofi. Kõik need on nimesid, mis üksikuna esinevad ja kava aastail 1963—1969.

Nime lõppühane või lõppühaku- kohta üldtekkade, et "XX sajandi eestlasele tundub meeldivalt konson- tantipõline mehenimi ja vokaal- põline naisnimi. Eelilõpuks on -s mehe- ja -e naisnimesed... Nime pikkuse peenõuded näitse olevat: mehenimi nominatiivis ühe- või ka- hesilbiline, naisnimi kahe- või kol- mesilbiline".

Kõge eeliselatuma nime andmiskor- dade keskmine arv aastas on Eestis nüüd mehenime puhul 223—230, nai- senime puhul 183—193. Üldse on neid eesnimedid, millele panekusagedus aastas ulatub üle saja (kuni 200-ni), ainult 27. Harva või anukordsest kasutatavast eesnimedist esineb iga aasta umbes 2500. Näiteks esnimi Kalliar, Meeland, Kaire, Piret ja Riido. Vene nimeidest esitjel lastel on kõige rohkem esinevad Andrei (66 eesime nelja aasta kohta) ja Jüri (42 eesime nelja aasta kohta).

Võrdluseks eesti laste eelisinime- de näitab Soome teos "Usutista tie- toa lasten nimistä 1969" ("Usim- informatsioon laste nimedest 1969") et Soomes esimesed kümne peiste eelisinime olid: Jari, Juha, Kari Juk- ka, Timo, Ari, Pekka, Markku, Han- nu ja Matti, kuma tütarlaste eelis- nimed olid Päivi, Anne, Tarja, Jaana, Marja, Meria, Tiina, Riite, Tuula ja Sirpa.

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet
Petoimetaja Juhana Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstuna Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispstiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postigro 60 90 00
—0, Eesti Päevaleht Förlägs AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta kr. 128:-
Termin (4 kuud) kr. 45:-
Kuu kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLÄGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kuriers
Tryckeri AB Eskilstuna 1971

Viimane pilt

President Nixonil küsil lõpetati USA luurelennud kommunistliku Hiina kohal.

Viimane pilt, mis õhus võeti, andis informatsiooni, et hiinlased on ehitamas ühes oma laevatehases suurt aatomallveelaeva, milline on võimaline kanda aatomrelvi.

Võib olla õngi USA-le (ja ka Venemaa) parem, kui rohkem pilte ei võeta...

Toim. Andres Küng: Eesti — unustatud naabermaa Venestamine on suurim oht

Toimetaja Andres Küng on terves reas Rootsi ajalehtedes avaldanud Eestit ja Eesti saatust tutvustavaid artikleid. Viimane neist, pealkirjastatuna "Eesti — unustatud naabermaa" on ilmunud vähemalt kümnes ajalehes, kusjuures distribueerjaks on olnud Folkpartiet pressiteenistus Folkpress. Siirikhall tuleb alla kriipsutada ja soovitada just seda võimalust, mida pakuvad pressiteenistused, kui on tegemist meie probleemide kaastilevate artiklitega. Materjal väljastatakse vastavatele lehtedele üleriigiliselt maksimaalses ulatuses ning leiab ka ärakasutamist.

Folkpressi aadress on: Folkpartiet, Adolf Fredriks Kyrkogata 12, 111 37 Stockholm, tel. 22 36 40, kusjuures sisestulnud materjale levitatakse tasuta.

Endisel hõgerpartietil oli omal ajal vastav organ. Nüüd on aga selle nimetuseks Svenska Nyhetsbyrån, Schönfeldts gränd 2, Stockholm, tel. 23 61 89. Materjali ei levitata ainult konservatiivsetele, vaid ka üldiselt ajalehtedele väljastpoolt suurlinnu.

Taoline organ on ka Förenade Lantortstidningar (FLT), Box 6079, Stockholm 6, tel. 23 00 40. Ka toim. Andres Küng ise toonitab, et nimetatud organid on üliheaks meediumiks Eesti probleeme käsitlevaile artiklile. Suurtele "pealinna lohedele" liigipäas on seavastu tihti raske, eriti kui on tegemist toimetustele "tundmatu isikuga".

Toim. Andres Küng toonitab oma artiklis "Eesti — unustatud naabermaa", et tänapäeva Rootsis on teadmised naabermaadest Baltikum osas tähelepääratavalt minimaalsed. Vaevalt leidub kusagil mõnda õpilast kes suudaks nimetada nende riikide pealinna, veel vähem asetada neid kaardile õiges järjekorras. Varsti võib koguni olla rüümus, kui veel osatakse vahet teha Baltikum ja Balkani vahel...

Edasi nimetab toim. Küng oma hiljutust reisi okup. Eestisse, kus tal võimaldus kõneleda paljude eestlastega — ametlikult ja mitteametlikult. Ta esitas muuhulgas küsimused: Misingus on kolm parimat, resp. halvimat nähtust tänapäeva Eestis. Spontaanest vastused olid üllatavalt üksmeelsed.

Immes, et eestlaste arvates on rõhuasetamine kultuurile ja haridusele kõige positiivsemaks kirjeldaks. Ametliku statistika kohaselt on nii õpilaste kui õppejõudude arv kolmekordistunud, kuigi üliõpilaste arv iseseisvas Eestis oli elanike arvu kohta kõrgem Euroopas.

Loomulikult pole võimalik öelda, kuidas areng sel alal oleks edasi läinud, kui Eesti oleks iseseisvas jäänud. "Plahvatus" hariduse ja väljaole alal on olnud globaalne nähtus. Kõige hoolimata tuleb aga konstatada, et areng okup. Eestis on olnud positiivne, lähtudes kvantitatiivselt vaatevinklist.

Andres Küng aga toonitab, et kui asja vaadelda kvaliteedilisest küljest, tekivad juba probleemid. Kui näiteks võtta õpinguid ajaloo alal, on tegemist sõnasega ajaloo võitlusega — seda on "nelja silma" all tunnustanud isegi parteitruud võimurid.

Kõrge haridustase selgitab muidugi ka ulatuslikku kultuuritarbimist. Näiteks on teatri-külastajate arv protsentuaalselt kõrgem Euroopas. Ilukirjanduslikke teoseid trükitakse

tööpõllul" siiski vahele. Tema õige nimi oleks Tanja Radjona, sündinud Murmanski a. 1924. Pärast 10-aastast mugandamist läänemaisele atmosfääriga Volga-taguses "koloonias" toodi Miss Eileen salaja Inglismaale. Kuid enne seda oli ta viibinud mõni aeg Kanadas, kus ta oli üsna kiiresti suutnud koostada puugantidest luurevõrgu.

Naisi, kes omavad hästi naiseliku ilu ja veeultust ja oskavad oma sarmiga mehi küllustada, rakendatakse üha enam N. Liidu, teiste kommunistlike maade kui ka demokraatlike lääneriikide salaluurese kas. spioonidena või vastuluure agentidena.

Kõige selle kohta antakse kasulikke teateid ja andmeid J. Barnard Huttoni ajakirjandus raamat "Women Spies" (Naisspioonid).

K. P.-N.

Vormikandjad, vene sõjaväelased on Tallinna tänavapildis domineerivad, samuti ka mujal Eestis. Neid venelasi aga ametlik statistika ei nimeta...

Sovjeti spioonide inglaslik väljaõpe idapool Volgat

LONDON (EPL) — N. Liidu ja tema idabloki spioonide "kasvav aktiivsus viimasel ajal ja ka "vahelejäätmine" Lääne-Euroopas on pannud käanne julgeoleku- ja vastuluure-organid valvsamalt tegutsema. Hiljuti tabati Inglismaal Tšehhoslovakkias sündinud end. RAF-i seersant ja radist Nicholas Prager, kes andis tšehhi luureagentele üle Briti õhujõudude tähtsaid riigitaht-saladusi. Ta sai selle reeturliku teo eest 12 aastat vanglakaristust.

RAF-i poetanud tšehhi kommunisti abikaasa õnnestus aga Inglismaalt põgeneda Austriasse, Tšehhoslovakkia piiri lähedusse. Ka Prageri naine oli tulnud Tšehhist kui kommunisti ja koolitatud spioon Inglismaale. Nüüd manab ja süüab ta tagantjärele, nagu kirjutavad inglise ajalehed, sinist elu kui "kogu kuu ja juure tekitajat" ja valab kroonidillipisraid oma Inglismaal sündinud laste pärast, kes ei tahend kaia oma "punase mamma" jälgedes ja on kodunenud ning tunnevad endid demokraatliku kooliharidust saanud noortena Inglismaal.

Ühes teises Lääne-Euroopa riigis avastati N. Liidu spionaazhiring, mille liikmed olid ürgitsenud saladusi NATO-riikide "Leopard"-tanki ja uetüübilise gaasimaski kohta. Viimane kaitsevat efektiivselt hingamiskorraldaja autotomponi plahvatust tekkivate ja maapinnale sadestuvate mürgiliste vastu. Samuti tabati poolla kolonel ja tema autojuht Poola Brüsseli-saatkonnast, kui nad luurasi koos belglastest agendiga NATO peakorteri lähedal Casteau, ca 50 km Brüsselist.

Nüüd on saabunud täpsemaid andmeid N. Liidu spioonide ettevalmistuse ja nende tegevusse rakendamise kohta Inglismaal. Koolitamine toimub Venemaal "inglaslikus" spionaazhi-keskuses. Sügavale N. Liidu territooriumile, teisele poole Volga jõge, on rajatud tüüpiline inglise väikelinn ehk musterasula, milles kujutatakse ja matustakse eluvisi ja — avaldusi Briti saatel.

Treenitavate spioonide "inglise" musterlinnake on välja ehitatud täpse skeemi järgi. Seal on näit. luureõppekeskuse peatüübi "High Street" postkontori ja pangahoonega, mitmesuguste kaupluste ja büroodega, nagu see on tavaliselt linnajärgne Inglismaal. Seal on nõukogude

"Marks & Spenceri" suurkauplus, mille lähedusse on ehitatud inglise-pärane "Dolce" kingaäri, "Odeoni" nimeline kinohoone, milliseid on teatavasti peaaegu igas inglise linnas. Samuti on ka sisse seadud tüüpiline inglise pub, ällejoomise lokaal, kus müüakse populaarset "Watney's Red Barrel" või "Double Diamond" õlut. Müügil on teadagi ka inglise sigaretti, viski ja muud.

Selle "linna" asukohaks on Gacžona, mille lähemaks suurlinnaks on Kuibõshev teisel pool Volgat. Sealses luure-väljaõppekeskuses kõneletakse omavahel inglise keelt. Kauplustes on müügil tarkauba ja toiduained, millel on valmistatud ja pakitud Inglismaal. Kaupade hinnad on Gacžonas märgitud ja tasuta vahel Inglismaa tänapäeva hindadega ja rahavääringus. Õppurispioonid tasuvad sisseoste tehase oma kauplaga, mis neile maksetakse inglise rahas. Ka vene spionaazhikool ja selle "üliõpilased" pidid uue inglise rahasüsteemi kehtimiseks hankima ümberõppimise teostama, nagu tegi seda ka. 15. veebruarist alates kogu Briti Ühendatud Kuningriigi elanikkond.

Igal nädalal saadetakse täpse Briti kauba- ja turuhindade hinnakiri N. Liidu suursaatkonna diplomaatilise postiga otse Londonist Gacžonasse. Sinna saadetakse ka saatkonna ja Sovjeti importfirmade kaudu inglise ajalehed, trükitised ja vastavad väliskaubad.

Eristlõhku pannakse Kremli võimurite poolt Venemaal naisspionide väljaõpetamisele. Ka Gacžona eriliselt luureinstitutsioonid õpib rohkearvuliselt just noori naisi. Üks edukamaid ja "teenetava" vene luurenaisi, kes tuli Volga tagant Gacžonast "inglaslike kommete ja sisseelamistega", oli "Miss Eileen Jenkins", KGB-le kord väga "töökas ja väärtuslik, valitse, häbeliku vanatüdrukagendi". Kuid ta jäi läänes oma "valke

kuni 30-tuhandeliste väljaannetes, kuid need müüakse mõne päevaga jäätult läbi.

Ent taas tuleb kõike seda näha fakti taustal, et rezhimi suhtes kriitilisi kirjanikke võidakse vangistada, neid sundida vaikusele ettekandega, et esineb "paberipuudus" või siis sundida neid enesetsensuurile.

Suurem osa küsitlulist nimetasid, et viimastel aastakümnetel asetleitud standardi paranemine on positiivne nähtus. N. Vene raames peaks just Eestil olema kõrgem elatusstandard. Siiski oli aga lähe elustandardi suhtes eesti ja vene tööliste vahel veelgi suurem iseseisvuse ajal — ja seda eesti tööliste kasuks. Ja kuidas saab kaaluda kolhoosnike töös- vaid sissetulekuid nende loendamata tute inimelude vastu, keda Stalini ajal ohverdati sunnitoolaagrites, küsib toim. Küng.

Kodu-eestlased peavad positiivseks nähtuseks ka kiiret industrialiseerimist. Artikli autor aga toonitab, et suurem osa küsitlulist nendivad, et ametliku statistika andmed tööstustoodete kohta on petlikud. Nimelt ei tehta vahet Eestis toimuva produktiooni ja konsumtsiooni vahel.

Ehk teiste sõnadega: venelaste poolt teostatakse sõnaselget imperialistlikku väljajätmist, kuna suurem osa tööstusprodukte saadetakse Eestist välja, Venemaale.

Seega on järg jõudnud kätte ka negatiivsetele külgedele, märgib Andres Küng. 1. Venestamine. 2. Korteri- puudus. 3. Tarbekaupade puudus ja nende halb kvaliteet. 4. Inimlike õiguste ja vabaduse allasurumine.

Kiire ja intensiivne industrialiseerimine koos Eesti rahva arv pitadase tõusuga on kaasa toonud ulatusliku venelaste sisserinngu. See on niivõrd kolossaalne, et eestlased peavad seda otseseks ohuks rahva edasipääsmisele eestlastena.

Kui iseseisvuse ajal oli muulaste arv 12 protsenti, siis nüüd on mitteeestlaste arv 22 protsenti. Ja seda hoolimata sellest, et maalt lahkusid baltislastest ja rootslastest. Venestamis suhtes ei klapi ka ametlik statistika, kuna näiteks Eestis asuvad sõjaväelasi ei arvestata. Kui praegune areng jätkub, on eestlased juba

enne sajandi lõppu vähemuses omaenda maal, rõhutab toim. Küng.

Eestlaste argipäeva elus on ärritavateks asjaoludeks veel korteripuudus, puudus tarbekaupadest ja halb kaubakvaliteet üldiselt. Ent kõige masendavamaks faktiks on siiski, et tänapäeva Eestis süstemaatiliselt surutakse alla inimõigusi Stalini poliitika teenis õigusega ära nimetuse rahvamõrv, ent ka tänapäeva võimurid trambivad jalge alla suuremat osa punktidest, mis esinevad UNO inimõiguste deklaratsioonis.

Lõpuks märgib toim. Küng, et siinjuures meenub romaan, mis pärineb vene nimetatud "sulailma perioodist". Selle pealkirjaks on "Mitte ainuüks leivast". Paremini pole võimalik kokku võtta ka olukorda tänapäeva ja homee Baltikumi kohta — nähtuna balti rahvaste vaatevinklist.

Muutunud spionaazh rannikul

Rootslased on tähele pannud, et viimasel ajal rootsi mereväeann- oovrite ajal ei ole enam näha nii palju võõraid "kalalaevu" elek- tronilise varustusega. Nagu asja- tundjad ütlevad, ei tähenda see aga spionaazhi vähenemist. Vastu- pidiselt — see tähendab ainult meetodite moderniseerimist.

— Meil on põhjust uskuda, et meie rannakaitse tegevust jälgitakse elek- troniliselt allveelaevadelt, mis jää- vad vee alla ja tõstavad välja ainult periskoopantenni, mis võimaldab raadiokommunikatsioonide jälgimist ja heliindistamist hilisemaks desifree- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks. Meil on põhjust uskuda, et meie rannakaitse tegevust jälgitakse elek- troniliselt allveelaevadelt, mis jää- vad vee alla ja tõstavad välja ainult periskoopantenni, mis võimaldab raadiokommunikatsioonide jälgimist ja heliindistamist hilisemaks desifree- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks. Meil on põhjust uskuda, et meie rannakaitse tegevust jälgitakse elek- troniliselt allveelaevadelt, mis jää- vad vee alla ja tõstavad välja ainult periskoopantenni, mis võimaldab raadiokommunikatsioonide jälgimist ja heliindistamist hilisemaks desifree- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks, kui tarvitatud on koodi, üt- rimiseks.

Eesti leib on tervise leib!

Ütlevad rootsi asjatundjad. Eesti leib aitab paradandata rootsi rahva hambaid. Eestlased söid aga kodus ja söövad ka siin

EESTI LEIBA —

— TOOMINGA LEIBA

Müügil jackaubanduses ja Hõtoorget'i hallis

Reaalkooli esimese direktori arhiiv avastatud Shveitsis Kooli mälestusteos valmimas

Jüri Rimmelgas oma käikudel Stockholmist astub vahel sisse ka EPL-toimetusse, et kolleegidega paar sõna sõbrahehe-juttu ajada ja natuke ka ajalehetöid teha. Kuna ta, end kutseliseks ajakirjanikuks pidades, peab seda paratamatult vajalikuks ja et oma tööüritusi mitte elust maha jätta. Kõikumisele, miks ta ajalehele lähemini ei kirjuta, vastab Oskar Lillendal ikka vabandavalt, et ta kirjutab küll palju ja kõigeks ei jätkevat aega. Siis saame kuulda, et on trüki minemas Vabadussõja-aegse Teise Soomusrongi veteraanide koguteos "Laiarööpmeline Soomusrong Nr. 2 Eesti Vabadussõjas" ja et teiselt poolt on tulemas raamat Tallinna Reaalkooli ajaloo pealkirjaga "Vabaduse puisteel", mis ilmub selle kooli 90-nda aastapäeva tähistamiseks. Mõlema teose toimetamiseks on Jüri Rimmelgase kutsunud aslastid — sündmuste uurimiseks, kirjavahetuste pidamiseks, kommentaaride kirjutamiseks ja paljudeks muuks.

Soomusronglaste raamatu saamis- loo kohta jutustab J. Rimmelgas järgmist:

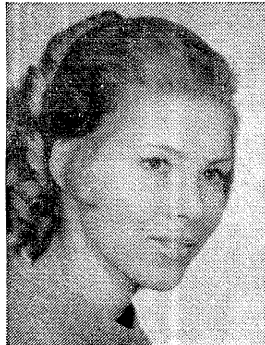
— Aastat neli-viis tagasi tegi minu kaasvõõrlane Tallinna Reaalkooli, loodusteaduse doktor ja uurija, Vabadussõja-aegne Lt.Sr.nr. 2 desant-pataljoni ülem, kapten ja VR II 3 kavalier Edvin Reinvald mulle ettepaneku, et võtaksin enda peale eelnimetatud soomusrongi veteraanide poolt koostatud mälestusteose redigeerimise. Kuna olin peaaegu kogu oma lehemehed-põlve aastate jooksul endamisega ja oma isikliku huvi rahuldamiseks tegelenud Vabadussõja seosesõlnud sündmuste ja sõjaliste operatsioonide uurimisega, siis võtsin selle ettepaneku vastu, — aimamata, missuguseid haruldasi ning senitundmatuid võimalusi see ülesanne võis pakkuda. Lisaks olemasolevale materjalile, õnnestus mul leida vabas maailmas üles veel veteraane, kelle suust ja sulest sain teada mõningad Vabadussõja ja sellest osavõtnute kohta, ja sündmustest, millest varemalt teadlikud polnud. Ühenduses sellega tekkis otsekohene vajadus üksikasjade uurimiseks ja kontrollimiseks ja nii valmis mul üle 120 punkti viiteid ja kommentaare, mis liitsin teosega.

— Kas soomusronglaste raamat sisaldab ka midagi erakordset? ..

— Kirjanik Peeter Lindsaar avastas Austraalias Sydneys mõni aasta tagasi Vabadussõja-aegse ja legendaarse Soomusrongi Diviisi inseneri Eduard Jürgensi 249 numbrist koosneva ja Vabadussõjas pildistatud fotodekogu, mille E.J. 1926 a. kodumaalt lahkusel oli kaasa võtnud. Sellest fotokogust lasksin teha filmkoopid, mille põhjal tegin valiku haruldasmatest fotodest kõneleva teose jaoks. Suurem osa fotosid on haruldased ja meie üldsusele seni tundmatud.

— Missuguse kirjastuse väljaandel see teos ilmub?

Uued õpetajad eesti koolis

Tiit Nurk

Seoses pensioneerimistega tuli tänavu Stockholmist Eesti algkooli kaks noort õpetajat — Tiit Nurk (n-na Kallang), kes on pärit Uddevallast ja abielus noore õigusteadlase Mart Nurk-ga ning Anne Mari Horm-Asker, Stockholmist eesti algkooli endine kasvandik, kes vahelpeal on koolis töötanud ajutise õpetajana. Ta on tuntud ka operetinailetajana, balletinina ning lauljana. — suvel oli ta angazheeritud m.b. Helsingborgis.

— Teose kirjastamise asjus on sõlmitud kokkulepe EP EMP-i kirjastusega Stockholmis, kelle väljaandel teos ilmub veel käesoleval aastal. Arvan, et sellest teosest peaks kujunema omamoodi ajalooline best-seller.

— Sa tõlkisid ja redigeerisid ka teise Eesti Vabadussõda käsitanud mälestusraamatu, nimelt Vabadussõja osas võtnud legendaarse rootsi lenduri ja kindral Umberto Nobile päästja Põhjanaba piirkonnast kapten Einar Lundborgi memoarid — kuidas sa sellele huvitavale toimingu saatsid?

— 1968 aastal või varemaltki avastati maailmakultuuri rootsi lendurkapteni Einar Lundborgi Eesti Vabadussõda käsitanud mälestused tema lese valduses rootsi ajakirjanduses sellal töötanud, äkki ja varakult surnud noore eesti ajakirjaniku Andres Viirsoo poolt. E. Lundborgi mälestused sisaldasid palju huvitavat ja senitundmatut sellest ajast, kui E.L. oli soomusauto "Kalevipoeg" komandieriks. Eesti Kirjanike Kooperatiiv otsustas need mälestused avaldada eestikeeles ja eriramatuna. ..

— Kas selle teose redigeerijaks ei pidanud olema algul ajakirjanik Oskar Mänd?

— Seda küll. Käsikiri tõlkimiseks sõlmis EKK kokkuleppe omaaegse "Postimehe" ja hilisema "Päevalehe" toimetaja Oskar Mändiga, kes koostööks oli Vabadussõjast osa võtnud ning oli ka Vabadussõjast kavalier. Teos oli mõeldud Vabadussõja alguse 50-nda aastapäeva tähistamiseks. Kuid O. Mändi raske haigus ja sellele järgnenud surm näisid saavat takistuseks teose kirjastamisele. EKK toimetaja, minu kolleeg ja ajakirjanik, värske doktor ja tänaseks Lundi ülikooli eestikeelsele lektor Valev Uibopuu pöördus minu poole palvega, et võtaksin käsikirjalist mälestust tõlkimise endale. Seejärele sain ka Lundborgi käsikirja. Mulle selgus aga peatselt, et olin liiga kergeit andnud lubaduse.

— Mike kergeit? ..

— Seeprast, et Lundborgi käsikiri oli päris raskelt desifreeritav. Rootsi-keelse sõjaline ja relvade terminoloogia oli paljus erinev eestikeelsest. Eesti kohanimed olid kuulsime järgi kirja pandud ja ma pidin kaardidelt püüda leida õiged vasteid, mis valmistas omaette suuri raskusi ja paljut peamurdmist. Kuid aegapidi harjusin ta tähtede kombinatsioonidega ja selleaegse rootsikeelse kirjaviisi ning peagi hakkas tõlkimine kulgema ladusalt. Ka selle teose varustasin rohket kommentaaridega ja selgitustega. Arvustus suhtus minu tööle positiivselt ja ma tundsin tõsist heameelt ühest õnnestunud tööst.

— Kuidas tekkis mõte Tallinna Reaalkooli mälestusraamatuks?

— 1961 aastal pühitsesid Rootsis viibivad Tallinna end. Peetri Reaalkooli ja Tallinna Reaalkooli viilistatud oma kooli 80-nda aastapäeva Stockholmis Eesti Majas piduliku, improvisatsioonitarkusega ja sellele järgneva ühtsusega. Sel puhul lasti lendu mõte Reaalkooli käsitava mälestusteose avaldamiseks, kusjuures arvatigi, et mina kui kutseline lehemehes oleksin selle redigeerijana kohane mees. Väitsin ettepaneku vastu ning teos pidi ilmuma paari-kolme aasta jooksul. Tehtud eeltööd nõudsid aga palju aega ja tõsse süvenedes sai mulle üha rohkem selgeks, et võetud ülesanne sisaldas suuri võimalusi, mida ei tohiks jätta kasutamata. Üheksa aastat olen pidanud laialdaselt kirjavahetust üle laia maailma valgunud kooliõendadega, otsinud üles in-

Ajakirjanik Jüri Rimmelgas redigeerib praegu kaht raamatut — Soomusrong nr. 2 ajalugu ja Tallinna reaalkooli mälestusraamatut.

mesed, kes võisid mind abistada, püüdsin saada mulle vajalike arhiivide ja materjalide jälile. Nii olen alles tänaseks jõudnud nii kaugele, et realistid võivad eesti kultuuriloolas anda kauni kingitusena väärtustliku teose ühe kooli ajaloo ja õpetajatest-õpilastest, mis hõlmab 63 aastat — 1881 aastast kuni 1944 aastani.

— Mida see teos sisaldab?

— Võrdlemisi ulatuslikule ülevaatele kooli ajaloo lisanduvad vanade realistide mälestused, ülevaated õpilaste isetegevusest mitmetel perioodidel, realistide osavõtt Vabadussõjast, isikulooleid ülevaated nendest realistidest, kes kuidagi eesti või ka maailma avalikkuse tähelepanu keskusse sattunud, anekdootid, omaloomingu tooted kooliajast ja palju muud, millest jutustamine praegu viiks pikale. Võin otsekoheselt kindlustada, et teos on rikas paljude kultuurilooliste harulduste poolest.

Kuu-poolteist tagasi avastati Shveitsis Baselis Tallinna Reaalkooli esimese direktori Peter Osse personaal-arhiiv, mis ta oli endaga kaasa võtnud, kui ta Venemaa, Peterburist 1896 a. venestuse surve tõttu pidi lahkuks ja kui ta Lääne-Euroopasse siirdus endale uut elupaika ja tööd otsima. Arhiivi avastas Baseli ülikooli hematoloog professor, au-doksent ja doktor Erik Undritz, omaaegse Tallinna Niguliste koguduse eestlastest õpetaja poeg, kellel õnnestus Baselis leida üles P. Osse tütrepoeg H.P. Beechlin-Durand.

See oli oma vanaisa pärandit hoolde ja armastusega hooldanud. Arhiiv sisaldas palju haruldasi dokumente, mille üksikasjaline mainimine oleks siinkohal aeganõudev, kuid mis leiavad ilmutamist kõnelevas teoses. Avastati samas arhiivis ka P. Ossele teema Tallinnast lahkumisel 1890 a. kolleegide poolt kingitud album Tallinna Peetri Reaalkooli hõbedasest embleemiga See album sisaldas 9 haruldast fotot: üldvaate kuue aasta eest valminud Reaalkooli hoonel, õpetajate kolleegiumi 1890 a. ja kooli 7. klassi õpilaste fotod, millest haruldusena kvarta — neljanda klassi foto, millel näeme hilisemat maadlikku maailmakultuuri Georg Lurichi noore kolipoisina. ..

... kelle reljeefiga kaunistati hiljuti Reaalkooli hoone Eesti Panga

EESTI-INGLISE SUURE SÕNASTIKU KÄSIKIRI VALMIS

Viiemase aasta jooksul viibis Helsingi ülikooli juures uurimistöödel ameerika Fulbrigi stipendiumiga Massachusettsi riikliku ülikooli õppejõud professor Paul Saagpakk. Olles lõpetanud oma töö, on ta nüüd teel tagasi Ühendriikidesse. Vestleme temaga peatusel Stockholmis.

— Professor Saagpakk, kuidas olete rahul oma töö tulemustega Helsingis?

— Olen täielikult rahul, tänu soomlaste suurele vastutulekule. Minu teaduslik töö seisnes eesti sõnade päritolu uurimises soome ja eesti allikate järele. Testavasti koostan juba aastaid uut suurt Eesti-Inglise sõnaraamatut, kus sõnade juures saab ära tähendada ka nende päritolu. Soomes osutasid teoksil oleva Soome etimoloogilise sõnaraamatu autorid akadeemik Itkonen ja prof. Aulis Joki mulle erakordlalt ää, võimaldades mul töötada nende sõnakartoteegiga.

— Kui kaugel on nüüd teie sõnaraamatu eeltööd?

— Käsitöid on valmis ja trükkimiseks korda seatud. Töö on kestnud juba kümme aastat ja minu lähimate kaastööliste hulka on kuulunud ka Johannes Aavik.

— Kui suureks kujuneb see sõnaraamat? Palju on sõnu ja lehekülgi?

— Sõnaraamat sisaldab 250 000 sissekannet ja raamat on kavandatud 2 000-le leheküljele. Oma kogumist teen, et sellise sõnaraamatu järele on suur vajadus nii teaduslikus töös kui ka üldse eestlaste juures, kes elavad inglise keelt kõnelevas maailmas.

— Nii siis on järgmiseks küsimuseks kirjastamine?

— Oieti on selles osas eeltööd tehtud ja läbirääkimised käimas ühe USA ülikooli kirjastusega. Muide on ka Uppsalas ülikooli soomegrü institut avaldanud oma valmisolekut kaasa aitamiseks, nagu rõhutas institutid juhataja prof. Bo Wickman, kui temaga kohtusim aprillis ühenduses minu külaliskoostööga Uppsalas.

— Oli teil palju kontakte Helsingis viibimise ajal soomlastega?

— Loomulikult. Pidasin rohkeld loenguid akadeemilistes ringkondades. Muu hulgas ka eestlaste kultuuritegevusest läänemaailmas. Sageli ilmnem, et soome noored ei tea sellest midagi, nad ei ole sellest mida-

maja poolne külg.

— Georg Lurichi mälestusteljeef kavatses algsest paigutada kooli fassaadi ette kohale, kus omariikluse ajal asetses Vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussammas. Kuid meie kodumaal vägivallatsejad ei andnud selleks luba.

— Kes on "Vabaduse puisteel" väljaandjaks?

— Teos avaldatakse oma kulu ja kirjadega ja selle väljaandmist garanteerivad vabas maailmas viibivad 340 endist Reaalkooli kasvandikku. Teos näib kujunevat 360-leheküljeliseks umbes 130 fotoga offset-tehnika, seda trükitakse püüratud arvul ja levitatakse Rootsis, Ühendriikides, Kanadas ja Austraalias tegevustavale realistide koguduste kaudu.

Reaalkool oli omalaadne kool, kus õpilased nautisid paljusid vabadusi. Ja kuna kool asetses ka Vabaduse puisteel, siis koolis valitseva vaimu ja selle asukoha sümbooliseerimiseks otsustati teosele anda nimeks "Vabaduse puisteel".

— Kui need kaks raamatut on ilmunud, millega siis alustad või mida jätkad?

— Selle järele võtan käile Korporatsioon Sakala 60-a. juubeliks koostatud mälestusteose tehnilise lõpetamise. Selle teose kavatsen lõpetada oktoobrikuu-novembriks.

Olen mõeldunud aastast peale pensionil ja ma olen leidnud endale tegevuse, mis mind täiel määral rõõmab ja rahuldab: uurin meie omariikluse ajalugu ja redigeerin teoseid, mis käsitlevad eesti rahva kaunist aega.

gi juhtunud kuulma... Pidasin ka ühe seminari eesti keelest ja kirjandusest.

— Kas teie töö Helsingis on nüüd lõpetatud?

— Mitte just täiesti ja on võimalik, et ma veel kord pean Soome minema. Nüüd aga lähen tagasi Massachusettsi ülikooli, et oma õppeleandele seal läta. Muu hulgas kavatsen seal avada Soome keele kursust ja võimalda ka seminari eesti keelest ja kirjandusest. Muide õnnestus mul luua vahetusprogrammi Helsingi ja Massachusettsi ülikoolide vahel esialgult inglise keele alal, hiljem ka muudes distsipliinides.

Prof. Paul Saagpakk

Nõuavad VABA liiklust

LONDON (EPL) — Venelased astusid mõni aeg tagasi esimese vene äriettevõtte Inglismaale, millel on ka Londonisse toodud vene direktorid. Viimaste kohta kehtib aga sama keel, mis vene restriksioonide tõttu Briti diplomaatidele on tabanud vene esindajaid Londonis — nende liikumisvabadus on piiratud 35 inglise miiliga.

Äriettevõtte kannab nime "UMO Plant Ltd.", olles ametlikult registreeritud kui vene maaparandusmasinate müügi firma.

Inglise välisministeerium on viisakalt vastanud, et liikustakistuste kõrvaldamine ei saa kõne alla tulla enne kui inglased Moskvas on saanud liiklusvabaduse ...

Vene saatkond on omakorda teatanud, et Moskvas kestavad liiklustakistused nii kaua kui need kestavad Londonis.

Venelased on nüüd protesteerinud ja väitnud, et nad kaotavad ärisid, kui nad ei tohi Londonist välja võtta. Korra järele peavad direktorid teatama oma sõitmisest 48 tundi varem inglise välisministeeriumile (nii nagu seda nõuavad inglased venelased Moskvas).

ESIMEST PÄEVA EESTI KOOLIS

Esimene koolipäev oli suurimaks clamuseks nendele mudilastele, kes alustasid õpinguid Stockholmis Eesti Alghoolis. Suureks päevaks ka nende vanematele. Ja eesti koolile

endale, kuna seekordsed lapsevanemad on juba kooli enda endised õpilased. Ring on saanud täis.

Algajateklassi võttis oma hoole alla kooli uus õpetaja Anne Mari

Horm (vasakul), kes pärast laste paigutamist koolipinki, andis neile ja juuresolevatele vanematele informatsiooni algavast loöst ja mängiräst.

Kooli avapäevale ka üdede-vendade kooliminekuks oli tulnud koos vanematega ka neli, kes veel kooli ei lähe. Mõned neist tahtsid tingimata proovida koolipinki, teised

aga hoidsid kõvasti memme kaed last kinni ja pelgasid harjumatuult suurt laste ja vanemate hulka (pilt paremal äärel. (EPL-fotod Ruho Nikpo).

Tänapäeva Venemaa üks kartmatuid vastupanu kangelasi — Vl. Bukovski

Shevtsi Ida-Instituudi poolt väljaantav ajakiri "ZeitBild" toob oma 3. mai numbris ühe noore vene revolutsionääri eluloo mõne aasta eest läände põgenenud vene kirjaniku Valeri Tarsise ühest. Kõnesolev vastupanu kangelane N. Ljudus, Vladimir Bukovski, on Tarsise sõber ja temast on lääne ajakirjanduses palju juttu olnud. See pole ime, sest noor kirjanik on oma 28. eluaastast üheksa aastat mõõda saatnud bolshevike vanglates ja kontsentratsioonilaagris ning hullumajades. Tema poolt toimepandud "kuriteod" on ikka ühed ja samad: rahva "üleääritamine maksva korra ja valitsuse vastu", "valeteadete levitamine N. Ljudus maksva korra kohta" ja "ebahäigete andmete lamsseerimine välismaile".

Tarsisele on õigus, kui ta oma üheksajalikus artiklis "Vladimir Bukovskij, Porträt sowjetischer Oppositioneller", muide tähendab, et Bukovski on oma noores eas juba näidanud rohkem vahvust ja ohvimeelsust kui nii mõnigi aurahadega dekoreeritud, rauk ja tõeline sõjakangelane. "Tõelise" sõjakangelase all mõeldakse inimest, kes 2. maailmasõjas on ordeneid saanud vägitseid eest rindelt, mille kusalil tagalas, kus poindud mingit hädaohu elu-le karta. Kindral Grigorenko ütles kord Bukovski kohta, et tema nägu tulevat meelde Napoleoni, juurde lisades: "Kes teab, Volodjast võib kord veel saada meele Napoleon".

Huvitav on märkida, et Bukovski kasvab üles perekonnas, kus valitses Stalini vaim ja mõtlemisviis. Tema isa, Konstantin Bukovski, oli kunni pensionile minekuni "Krasnaja Zvezda" toimetaja ja ujus ikka truult vooluga kaasa nagu kõik selle tähtsaima sõjaväe ajakirja kaastöölised. Ta tahtis oma pojast teha sajaprotsendilist stalinisti, ent sai oma kasvatusel tulemusena sajaprotsendilise revolutsionääri! See pole muide üksiknähe praeguses N. Ljudus. Paljud kõrgeimate ametkandjate lapsed käivad umbes sama teed kui noor Bukovski, mõtlevad vähemalt samu mõtteid. Nende sihid ühtuvalt ja seda mitte juhuslikult. Nemat näevad ju oma kodudes ja läbikäimistes suurte tuusudega, lähedalt, kuidas vene kommunist tegelikult välja näeb ja mis sünnib kuulside taga, mis bolshhevism tegelikult on. Nemat pole vale propaganda, vaid tegelikku elu sünnitus.

Tarsis jutustab, oma sõbra elust, et Volodja ei olnud veel 19 aastat vana, kui ta pidas Moskva ülikooli üliõpilase ühes auditooriumis leegitseva kõne vabaduse üle. Ta kõneles kommunisti degenererumise N. Ljudus ja uuest parteibürookraatide klassist. Bukovski vahistati ja paigutati kontsentratsioonilaagrisse režiimil vastase propaganda ja juugulaav-lase Djilase raamatu "Uus klass"

levitamise eest. Mõne aja pärast viidi ta üle oma eriti range korra poolest tuntud ja kardetud "närvihaig-lasse" Leningradi, kus ta viibis kaks ja pool aastat. Tarsis, õppis teda tundma just pärast vabanemist "haiglast". Ta teadis palju jutustada võimatust režiimist "psühhovanglas" ning tähendas: "Terve meele maa on vangle. Seda taipasin juba, kui õppisin ülikoolis. Kas teate, et Moskva ülikoolis viibib pidevalt üle 100 tšekisti, et uurida üliõpilaste opositsioonilisi vaateid? Juba siis otustasin oma elu pühendada võitlusele diktaatorite vastu. Mina neid ei karda".

5. det. 1965 organiseeris Bukovski koos Jessenin-Volpiniaga demonstratsiooni Moskva Pushkini väljakul, aretteri uuesti, saadeti psühhiaatrilise kliinikusse nr. 13 Ljublino, ühes Moskva eslinnas ja siis kurikulaas- se Serbski-Instituuti, mida juustab halastamatu inimestevihkaja, ni- eitsevd doktor Lunz. Seal otsustati seekord mekembel lugeda Bukovski normaalseks ja teda vabastada. Ajal, mil viimane isuts kinni "doktor" Lunzi hooldealuse, kiilastisid teda mõned sõbrad, nende seas Tarsis. Nad andsid talle nõu katsuda elama a suuda välismaile. See viimast revolutsionääri kõvasti: "Kuidas võite tulla sarnase ettepanekuga? Ainult minu isiba võite toimetada kuskile välisriiki. Seni, kui elan, võilen oma kodumaa pinnal".

1967. a. vahistati Bukovski jällegi. Ta oli osa võtnud demonstratsiooni Jurii Galanskovi ja Aleksander Ginsburgi vabastamise kasuks. Te- da mõisteti kolmeks aastaks kontsen- tratsioonilaagrisse. Kuni veebruarini 1970 asus ta laagris O-Sh 118/4 Vo- ronozhi piirkonnas.

Varesti pärast tagasitulekut Mosk- vasse andis ta ühele USA-zhurna- listile Moskva läheduses asuvas met- saas intervjuu, mis sai kuulsaks üle terve maailma ja näidati televisioo- nis pea igas riigis lään. Kõneleuse Amerika ajakirjanikuga ütles Bu-

kovski muide: "Otsustav meie võit- luses on võitlus hirmu vastu; selle olemasolu tõttu püsib diktaator eda- si".

9. juunil 1970 käsutas Moskva prokuröri adjutant Vankovitch Bu- kovski oma juurde ja ähvardas teda uuesti kinnipangemisega kui ta kord ei muuda oma meelt ja en- nast ei paranda.

Bukovski vastas talle: "Teie ei tarvitse mind ähvardada. Sellega Teie mind ei pane kartma. Kui Teil ei jätku ühest protsessist mi- nu vastu ja ühest minu lõppsonast protsessil, siis võite neid ka rohkem korraldada ja veel rohkem mi- nult kuuida".

Tarsisel on veel praegu meeles Bukovski laused ühel protses- sil: "Teie süüdistate meid, nagu oleksime katsumud diskrediteeri- da. KGB-de. Aga KGB on juba ise ennast niivõrd diskrediteerinud, et meil pole sellele enam midagi juurde lisada. Ma ei kahetse de- monstratsiooni korraldamist ja kui olen jälle vabaduses, korraldan uusi demonstratsioone".

Bukovski on oma sõna pidanud. Kartmatult on ta igal viisil ikka jäl- le paljastanud enamlaste psühhiaat- rite tegevust ning võtteid. Ta pöörd- dus muide maailma tervishoiuorga- nisatsiooni poole UNO-s ja rea lää- nes tuntud psühhiaatrite poole pal- vega abistada vene vabadusvõitleja- id nende püüetes ja saatis neile pika nimekirja isikutest, keda vii- masel ajal saadeti Venes hulluma- jadesse, nagu Grigorenko, Gor- banevskaja, Joffe, "rips", Ger- shuni, Kuznetsov, Borisov jne. Mu- dugi vahistati ta uuesti. Oma elu- kutselise töö on ta pidanud kõrvale jätta. Tema kirjutatud ainus roma- nian konfiskeeriti salapolitseli poolt. Ilmunud on välismaal ainult mõned lühijutud.

OSKAR ANGELUS

■ Shotimaal müüdi mõni aeg taga- si suveniiridena kuus tonni naelu, mis avastati ühe kindluse varem- tati ühe kindluse varemtest. Kuna kindlus oli ehitatud 1900 aastat taga- si, müüdi naelad reklaamiga: "Ni- suguste naeltega löödi risti Jeesus Kristus".

■ Austria autoteedel ja magistraal- lidel on üles seatud 40 registreerivat automaatseadet, mis ka õpimedes fikseerivad liikuse intensiivsuse ja võimaldavad seega teede administ- raatsiooni lahendada mitmesuguseid probleeme, mis on seotud liikluse in- tensiivsusega. Automaatide andmed töödeldakse elektronarvuti.

■ Jaapani agronoomid töetasid, et ka suletud konservikarbis on võima- lik säilitada elu. Tokio kauplustes müüakse nüüd konservituid lilli, õigemini idanema hakanud seemneid. Kodus võtab ostja karbi kaane, kas- tab pisut ja asetab karbi päikese kätte. Peatselt võib seal näha vio- leetisi petuunideid või roosasid mar- garetasid. Teisi lillesorte pole veel õnnestunud konserveerida.

■ Washingtonis on alustatud ette- valmistuste tegemisega Ameerika Ühendriikide 200-aastase juubeli tä- histamiseks. Pidustuste raamides ka- vatakse Washingtoni külla kutsu- da kõik riigipead ühe kogu maailma, kaasaarvatud kõik kommunistlikud riigid.

■ N. Venest väljarändavad juuddi peavad maksma viisamaksu vastavalt sellele, kuidas on nende haridus, kir- jutab "Spiegel" Lääne-Saksamaal.

Tavaline juut, kes tahab Iisraeli asu- da, peab maksma viisa eest 900 rub- la akadeemilise haridusega juut aga 1000 rubla. Kõrgem viisamaks ole- vat pandud selleks, et "osalitki taga- si saada haritud juudi koolitamis- kuskus".

■ Hüsteerilise suitsetamisvastase propaganda tagajärjel keelustati mõ- ne aja eest tubakasaaduste reklaam ameerika TV-s. Nagu statistika näi- tab, pole reklaami puudus TV-s põrmugi suitsetamist vähendanud, vaid hoopis vastupidi — sigarettide läbimüük olevat tõusnud 3 prots.!

■ Enesetapmise kliinikut tahab Taani sotsioloog Seierup asutada. Sellises kliinikus aitavad vastavad spetsialistid inimesel valuta ja vae- vata elust lahkuda. Dr. Seierup üt- leb, et igalüks on oma elu peeteme- ja võib endaga teha mida tahab. Klii- nikusse tulnud patsiendide pakutakse algul arstlikku ja hingelist abi, et teda elu poole tagasi pöörata. Jääb patsient aga kindlaks, et ta tahab elust lahkuda, siis aidatakse ta va- ludeta ja piinadeta teise ilma.

■ Keemiamagister Heinz Ederma Ne Yorgist lendas Fidzhi saarte- le, Austraaliasse ja Uus-Merema- le. Reis kestab septembri keskpa- gani.

■ Vietnamis USA-armees spetsia- listina teenib Peeter Johannes Kaiv end. EV. esindaja Johannes Kai- vus poeg, sai lahingus kaaslaste päästmisel üles näidatud vaprust eest USA armee sanitaarala medali.

Eesti Päevalehe
TELLIMISPOSTGIRO
number on 156770-
(Eesti Päevaleht Förlags AB.
Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eksklustuna-Kurireni tellimispost- girot ega vanu sisemaksubaare sellele postgirole, kuna Eesti Pä-

valeht on kogu tellimisasja- ta- mise üle võtnud. Tellijatele tule- vad endiselt sisemaksubaare, nüüd aga juba uuele postgirole.

TSHEHHI KOLM AASTAT PÄRAST "VABASTAMIST"

Lääne-Saksa ajakiri "Stern" (nr. 35 — 1971) ütleb, et olukorda tänapäeva Tšehhoslovakkias iseloomustab Prahas Intouristi almal lüüsete reklaam: "Kuu on kaugel, aga Moskva on lähedal". See on kehtiv tõde, sest alates 1968. aasta augustist, kui 280 000 vene ning ligikaudu 100 000 poola, ungari, bulgaaria ja ida-saksa sõdurit okupeerisid Tšehhoslovakkia, on Moskva tõesti lähedal. Ühti välis- ja sisepoliitilist, majandus- ja kommunaalpoliitilist ning parteipoliitilist otsust ei saa Tšehhoslovakkia KP langetada ilma Moskva nõusolekuta ja leata. Ka tšehhi armee ja politsei (peale Praha liiduspolitsei) alluvad otseselt Nõukogude Liidu kontrollile. Kooldid ja ülikoolid funktsioneerivad vastavalt vene muustrile. Kuid ka teatris, kinos, raadios ja kaugõppemises võidakse esitada ainult seda, mis Moskvale meeldib. Nii on Tšehhoslovakkia nüüd igati Nõukogude Liidu provints. Prantsuse kirjanik Louis Aragon (Prantsuse KP keskkomitee liige) ütles äsja tšehhi kultuurielu kohta, et see olevat —vaimne Biafra.

Moskva kontrollisparaat töötab Tšehhoslovakkias laimatuult. Kontrolli teostab Nõukogude Liidu okupatsiooniarmerie peakorter, mille asukohtas Milovice (40 km Prahist kirdesse). Kuid kontrolli teostavad ka Nõukogude Liidu saatkond Prahas, KGB esindus, Breschnevi büroo, N. Liidu KP organid, välisministeerium ja teised asutused.

Pragu tuleb iga 164 Tšehhoslovakkia kodaniku kohta üks vene okupatsiooniosdur. Neid on Tšehhoslovakkias veel 85 000. Suurimad Nõukogude Liidu garnisonid asuvad Mlada Boleslavis (25 000 vene sõdurit) ja Olomoucis (12 000 vene sõdurit). Peakorteri asukohtas viibib 10 000 ohvitseri ja sõdurit ning 2000 eraisikut. Peakorteri hoonete kõrval on ka Tšehhoslovakkia koolid (2,8 miljonit krooni).

Kuidas rahvad venelastesse suhtub, selle näitaks on Mlada Boleslav, kus 1969. aastal toimus üle saja protsendi okupatsioonivõimu laimamine pärast. Kaebelused mõisteti kuni 4 aastaks sunnituule.

See sunnib nüüd inimesi ka venelaste suhtes vaikima. Samuti punase poliitika osas. Üteldakse: "Meid poliitika ei huvita. Jatkub toidu ja rõivaste murest." Parteist kõrvaldati kõik n.a. reform-kommunistid, koku ligikaudu 600 000 isikut. Armeest vallandati enamik ohvitseri, sealhulgas ka 26 kindralit.

Kui tugev on Moskva mõju ja võim, selle näitaks on Praha allamardude, mille ehitamist alustati 1967. aastal Itaalia masinatega ja Milano metroo eeskujul. Venelased keeldusid 1963. aastal metroo ehitamise Itaalia masinatega ja Milano projekti järgi ning kohustasid Praha "valitsust" seda ehitama vene masinatega ning Moskva allamardude projekti järgi. Vene masinate ostmiseks pidi Praha "valitsus" kulutama 29 miljonit rubla. Ka kõik Tšehhoslovakkia vabrikud töötavad Nõukogude Liidule. Näiteks peab saapavabrik BATA "eksportima" 80 prots. oma toodangust Nõukogude Liitu. Praha CKD-Lokomot ja Sokolov 70 prots. Brünns töötav masina ja relvavabrik "Z" 90 prots. toodetavaist kirjutusmasinaist jne. Ka kõik uurimustule-

Märtsis sel aastal Bra'silava bussipeatuses kell 6 hommikul: tööleerutajate sabas ootab trammi tavaline väike kodanik Dubcek... (märgitud noolega paremal ääres).

mused peavad tšehhid loovutama Moskvale. Lisaks kehtestati tänavu ka koolides sundusloku õppeainena vene keel. Seega pole siis ime, et selle surve tõttu masitakse Praha majade seintele paroolid: "Tonda, tule tagasi. Kõik andestatud." Tonda — see oli Antonin Novotny hüüdnimi.

Endistest reform-kommunistidest elab Alexander Dubcek Bratislavas tavalise töölise (Metsaameti masinapargi juhatajana), kes nagu kõik teisedki kodanikud seisab hommikuti sabas, et pääseda omibussile.

Josef Smrkovsky elab pensionärina Prahas, kus teda nähakse parkides jalutamas. Ta sõnad kehtivad nüüd kõigi reform-kommunistide kohta: "Meie tulime, me nägime, me kaotasime". Ainus, kes näiliselt ikka veel võimul, on Tšehhoslovakkia "president" kindral Ludvig Svoboda, kes nüüd Nõukogude Liidu okupatsiooniarmerie ülemjuhataja kindral-kolonel Majorovi käskude ja korralduste vastutaja ja nende täitja.

Teine kindral, endine tšehhi armeepoliitiline juht Václav Prchlik viibib vangimajas. Märtsis 1971 mõisteti ta kolmeks aastaks sunnituule Warsavis pakitsi esineva Nõukogude Liidu ülemvõimu kritiseerimise pärast. Endine Praha ülikooli majandusteaduse professor Venek Silhan, kes valiti siis, kui Dubcek arreteeriti ja Venemaa vabide, KP peasekretäriks, töötas nüüd Lõuna-Böömis bagerijuhina. Ka ta naisel, kes on psühholoog, keelati töötamine oma kutselal. Endine kuulus Praha kaugõppemise direktor Kamila Mouckova kes Tšehhoslovakkia okupeerimise ajal oli kõneleja sala-ringhäälingus, on nüüd puhvetidama Praha karmteerits. Endine male suurmester Ludek Pachmann on endamõrva katsete tulemusena nüüd invaliid, kes elatub spetsiaalabist ja on üks näide, kuidas kommunism hävitab kõik oma vastased. Ka näitab Nõukogude Liidu okupatsioon, et mitte mõrvarid ei ole süüdi, vaid need, kes mõrvati.

U.U.

Eesti delegatsioon FIPESO kongressil

Rahvusvaheline keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate keskliit FIPESO (Fédération Internationale des Professeurs de l'Enseignement Secondaire Officiel) aastakongress toimis 26–29. juulini Oslos.

Eesti gümnaasiumiõpetajate ühing (eksiliis) on FIPESO täisõigusline liige ja sellest tulenevalt valiti EGU kauaaegse esimehe rektor Hennu Jänes 1969. aastal Helsingi kongressil FIPESO juhatuse liikmeks kaheks aastaks maade tähestikulise järjekorras tabeli alusel.

Pärast Hennu Jänes surma mõõdukalt suvel valiti EGU juhatuse oma esindajaks juhatuse välissekretäri William Mulla, ja tema asemikuks juhatuse liikme Helga Kersteli.

Kongressist Oslos võtsid osa FIPESO juhatusliikmeks W Mulla ja esindajatest adjunkt Helga Kersteli, EGU esimees fl. dr. Johan Ungerson koos abiksaja adjunkt Ingrid Ungersoniga.

Kongressi töö oli eriti pingerkas ja tihe. Oli ju ka kongressi teemaks nii aktuaalne küsimus nagu "õpetajate õigused ja kohustused" Ei sõelutud ainult ega võrreldud õpetajate majanduslikke tingimusi erimaade ja õpetajate kasvavat töökoormust, vaid ka õpetajate sotsiaalselt olukorda ja õppetöö ideoloogilist alust. Kuna Norra õpetajad senisest tavast erinevalt olid hoolitsenud ka

simultaanse tõlkimise eest, siis osutus kongressi töö palju efektiivsemaks senisest. Ühe huvitava seigana võiks märkida seda, et paljude maade gümnaasiumiõpetajad on suhteliselt juba järele jõudnud ja isegi ületanud senise paremas olukorras olnud Rootsi õpetaja majandusliku seisundi, muudest töötähtsustest rääkimata. Majanduslikult kõige raske on õpetajate olukord Jugoslaavia, kuna võrdlusmaterjal puudub teiste kommunistlike maade, seadest need ei ole FIPESO liikmed.

Organisatoorseis küsimustes oli pikemaajad valitud tekitavaks küsimuseks Lõun-Avietnami õpetajate ühingu taastavustõime, miline küsimus lükati edasi — otsustamiseks järgmisel suvel Londonis toimuvale kongressile.

Uueks presidendiks valiti senune abipresident prantslane André Drubay, kuna kauaaegne president ja varem peasekretäriks olnud inglase I. Schings keeldus. Eesti järglasena juhatuse valiti Soome õpetajate esindaja järgnevaiks kaheks aastaks.

Eestlaste suhteliselt suur — neljalikmeline delegatsioon esines kõigiti aktiivselt — ja meie eriolukorra suhtes tunti suurt huvi, — ja sõbralikkust suhtumist.

V.MULD

Lugeja kirjutab

Hilinenud RAPORT

V.a. EPL toetus! — Et hr. Agu Kriisa meile teatas Mr. Anonymuse raamatu ilmumise vii olemasolust ("Raport Moskvas" — vt. EPL 24.7.1971, nr. 58, lk. 2) on kiiduväärne. Vähem kiiduväärne on aga see seik, et ta oma lühikeses retsensioonis ligi kaks aastat on hiljaks jäänud. Nimelt ilmus allakirjutatu sulest E. Päevalehes juba 20. nov. 1969, nr. 269 pikem arvustus Anonymuse sama teose üle (toim. poolt osal. kirjutatud), milles oma täie nime all refereerisin tuntuud publikatsit, ungari-lase Ü. Faludi vastavat artiklit (Upsala Nya Tidning — 29.9.1969, nr. 225) mõne omapoolse kommentaari-ga, missug. artiklite toetusel oli andnud pealkirjaks "Vene olude vaatleja raport..." Akuraat 16 päeva hiljem, nimelt 6.12.1969, 16i EPL, nr. 283 ära VE (51 Vaba Eestlane) jälle-gi pikema retsensiooni Anonymuse sama raamatu kohta. On ilme, et A. Kriisa ei ole kumbagi neist kahest retsensioonist tähele pannud, kuna ta avaldas oma teate kõnealusest raamatust värske uudisesna, aga n-ü. Ameerika, õieti küll Moskva, oli juba avastatud ligi kahe aasta eest! Ajakirjandusliku tava kohaselt retsenseeritakse ju teatavasti uudisteoside varsti peale nende ilmumist kirjandusturule.

Pole parata, kuid mul tuleb pa-reerida etteheited, mida Kriisa teeb rootsi ajakirjandusele oma kirjutise esimeses lauses. Ta ütleb nimelt: "Üks huvitavamaid raamatuid." "Moskva 1969 — ..." on ilmu-nud ilma, et rootsi ajakirjanduses kehti-va tava kohaselt sellest oleks kirju-tatud." See ütlus on suur eksitus. Allakirjutatu kasinas ajalehevälja-lõpetekogu leidub ise juba kaku rootsi artiklit-retsensiooni mainitud raamatu kohta: ilaltähendatud I. Fa-ludi oma Upsala Nya Tidningenis pluss veel üks ulatuslik retsensioon Eskilstuna Kuireenis — 23.12.1969, nr. 297, lk. 4, pealkirjaga "Moskva 1969. Alarmerande rapport om olyckligt system." Viimase autoriks on Bert Levin. Mõlemad nimet. artiklid on pealegi varustatud suure illustreeri-va pildiga. Ma ei ole siingi veen-dunud selles, et nimet. kaks on ainu-kesed selles küsimuses.

Anekdotidesõprade nimel aga palju tänu A. Kriisale oivalise anek-doodi sõratomise eest, mis kõlab järevalt. Hiina vanakraamimüüja kuulub: Kuuest asust koosnev ma-gamiatua mööbel müüa. Sisustus: üks olevalp ja viis Mao-pliiti. (.)

Tahaks aga loota et hr. Kriisa soo-vitus seda raamatut lugeda, ei jääks hüüdjaks häileks kõrbesse!

J. Lindvere

Viis kirjanikku jutustavad oma loomingukavadest

Korporatsioon Rotalia kirjastustoimkonna väljaandel ilmunud usut-luste ja artiklite kogu "Südamega ja sülega" sisaldab muuhulgas pike-ma artikli, mis moodustub reast samasisulisest küsimustest vilele mu-husele kirjanik-juubilarile ja nende antud vastustest. Vastuste võrd-lus ja analüüs annab väga huvitavaid tulemusi. Peatume almal kü-simustest ühe juures, mis puutub selgitada kirjanike mõningaid kavat-susi, mis on jäänud seni teostamata.

Hiljuti surnud Karl Rumer-Ast-kellel kõneluses väljaandes on il-munud huvitav katke Ants Laipma-ni vangelaust, nimetat ainult ühe lõpetamata teose — sama, millest on võetud kõnelune katke — me-muaaride "Aegade sadestus" kolmas köide, "mis jääbki vist lõpetamata", nagu autor ise kaunis pessimistlikult lisab. Nii see jäigi.

Kõikidest küsitletuist paistab olevat küll õnnelikum August Mäik. "Mida oleksin tahtnud kirjutada, kuid on jäänud kirjutamata?" kor-dab ta küsimust ja vastab siis: "Mit-te midagi. Ma olen olnud ju üks in-tensiivne kirjutaja. Kui mingi mõ-te või probleem jäi minusse kiinni ja hakkas nõudma oma õigust, siis ma ei jätanud teda endasse kinni, kadu-ma, vaid kirjutasin selle oma tunne-tusest teoseks." Oleks ometi ülimalt kahju, kui Mäigu selline rahulolu se-najaga tähendaks tema loomingulä-pu. "Jumalaga, meri!" ei tohiks siik-ki olla meie ainsu mere- ja ranna-kirjaniku luigelauluks. Lootus, et August Mäik vähemalt ühes uues romaanis siirdub veel tagasi kodu-paiks mere ja rannaku juurde, on visa surema.

Ots vastupidiselt Mäigule teeb ühe meie parima eesesti ja luuletõlki ja prof. Ants Orase silmanähtavalt rahutuks see ülesanne ja tähtsata soovide rohkus, mis veel ees. Nime-tada väärivad nendest ingliskeelne eesti kirjanduse ajalugu kriitilis-kul-ba uurilõluses kujunduses, eesti luule-tõlke teistesse keeltesse, klassikute tõlkeid Eesti keelde, eesed, arvustu-sed, puht-teaduslikud tööd, lühema-te luuletõlke antologia jne. Samas kergitab ta pisut katet lualaaleka eest, kus valmima vii poolvalmima seisab halb suurväärtus.

Väga palju on ka seda, mis seisab tegemata ees ja mõttes Bernard Kangrol. Annane selle edasi tema enda sõnadega: "Kolmas trilooogia

(Tartu-tüklile (Sinendav rand, Hall uks ja Anabasis), mis kavandatud ja osaliselt visandatud ja mis viivad välja tänapäevani. Pooleolev ro-maan "Elu on jamps", mis käsitleb ühe laadatsirkuse seiklusi ja üldse Eestimaa laadela sügaval rahuajal. Romaan ühest romaanist, pealkirja-ga "Meri". Novellikogu, mille jaoks aastate jooksul materjali kogunenud. Mälestused, mille esimehe köide val-mis. Jne. jne." Viimaste al võime ehk arvutada eeskätt luuletust, kuid võimalik ka, et mõningaid eesed ühist kaante alla kogutuna. Ligi paarikümne aasta jooksul on ilmu-nud Kangrolit väga isikupärases kä-situsviisi artikleid "Tulimullas", mille kaotsimineks oleks meie suu-reks kaotusloks. Et Kangro on voi-meine andma ka "vanale viinale", üti maitset, seda kindnitab tema vii-mistlev panud luulekogumiku "Mi-nu nägu".

Tema asemel või kõrval võime aga jätitud kasutada eraldi sõnastuses esitatud küsimusele saadud vastust Arvo Mägil, mis puudutab samuti temal oodatavat loomingut. See vä-ga viljakas kirjanik ja imetlemis-väärne sõnakunstnik lubab anda väärtuslikku lisa oma juba ilmunud "Risti riigile" (Karvikuist sugukon-na kroonika), mis käsitleb ühe eest-laste sugupõlvu elu ja saatusi 1200–1500. Pragu ilmunisel olev vii nen-de ridade ilmunisel olev väga raamat-urid leidav teine köide pealkirja all "Uued isandad" viib sündmustiku edasi kuni 1712-nda aastani. Kolmas köide lõpeb umbes 1855-nda aastaga.

Kõnelusest teosest selgub ühta-lsi ka, et ei ole võimatu Edg. V. Sak-sa tagasiluult ajaloolise romaani juurde. Temalt ilms teatavasti äsja 3-ndas trükkis Ivo Schenkbergi äga ja võitlus käsitlev ajalooline romaan "Hannibali rahvas".

sp

Ikestatute keskus Washingtoni

WASHINGTON (N.VES) — Esinda-jatekoja James Edward J. Der-vinki (rep. Chicago) ja Daniel J. Flood (dem. Wilkes Barre, Penna.) teatasid ajakirjandusele, et Wash-ingtonis siustatakse erihoonel Ikestatute Keskuse jaoks. Ke kus tahetakse organisereida "ai-Eskale mälestussambaks, mil-li-ni igale vabale inimesele meenu-tab nende riikide ja rahvaste saas-tust", millised haaratud kommuni-smi "viljastamise alla".

Rahvasandikute seletuse kohaselt juhtumiseks loodav keskus rahvus-vahtu-õtsks organisatsiooniks, milline "informeerib maailma kommunistide hün-kulust, kommunistimaades asu-tatud orjaloograist ja orjatööst, ka rietust, väljasantimist ja näijast, mis on saanud punaste poliitikaiks rassilise, rahvusliku ja kultuurilise genotsidiga".

Keskuse juurde luuakse raamat-u-kogu ja arhiiv, millesse koondatakse dokumendid, mis puudutavad kom-munistide poolt orjastatud rahvaid ja riike.

USA ja ikestatud rahvad Välditakse õrnu küsimusi

USA Kongressi saadikutekoja liige William G. Bray on rahvaste antioltsheivistliku bloki hüülekandja "ABN-Correspondence" veebruaril võtnud vastuse alla Ühendriikide poliitika ikestatud rahvaste küsimuses. Pikemas artiklis, mis läbibstale selge ajakirja kaht viimast numbrit, peab autor esmalt USA välisministri Rogersi aruandel 26. märtsist 1971 Senati välisühete ja Saadikutekoja väliskasjade komisjonile. Peatükis N. Liidu kohta ütlev välisminister, et asjaajamisel temaga on ameerika poliitika juhtumõtteks "eraldada ohtlikud ke alaid neist, kus läbirääkimised

Rogers ütlev edasi, et "pingutused ohtude tõrjumiseks ja võimalike läbirääkimislaade esiletõstmiseks on aegunudvad ja rasked, kuid pole mingit kahtlust, et me käime õiges suunas". Peatükis Ida-Euroopa muude maade kohta märgib Rogers, et "tõsised probleemid püsivad edasi, kuid põhialuste rajamine paremateks suheteks on järkjärguliselt käimas".

Muidugi, aga vaelede mkoju lugu teistest küljest, kirjutab Brady. Ta juhib tähelepanu Nõukogude ja Ida-Euroopa olude asjatundja Mark Hopkinsi väitele, et vene kommunistliku partei 24. kongressil kavandati N. Liidu mõjuvõimu laiendamist.

Taustaks on hulgaliselt nõukogude sõjaväelised nõuandjad Egiptuses, Aizheerias, Süürias, Põhja-Vietnams ja Kuubal. Samal ajal püsivad vene diviisid süüriakülides, vene sõjalavastikud aga kasvavad ulgumered pidevalt. Nõnda on N. Liit praegu palju võimelisem välistele interventsioonideks kui Hrushtšovi ajal. Näib, et Brezhnev oleks palju vähem valmis järele andma olukorras nagu Kuuba rakettikriisi ajal 1962. Pigem tahab Brezhnev kätt teed, mis viiks veel suurema N. Liidu poole. Seepeärast tulevad uuesti kasutamisele ka juhtumõtted, mis kehtisid Stalini ajal.

Hopkinsi arvamist kinnitas suurele "The New York Times" nimekas kommentaar James Reston, kui ta nädalapäevil hiljem kirjutas, et Brezhnev soovib küll ülejäänud vanade koloniasaarehriimide likvideerimist, s.o. vanade lääne impeeriumide lõplikku tükeldamist ja vana imperialismi likvideerimist, mitte aga uue kommunistliku impeeriumi tükeldamist või uue kommunistliku imperialismi likvideerimist. Järgnevalt tsiteerib Bray ka ajalehe "Washington Post" poliitilise toimetaja Chalmers Robertsi arvamist, mis ühtib Restoni omaga.

Edasi juhib Bray tähelepanu prantsuse ajaloolase Roland Gaucheri teosele opositsiooni kohta N. Liidus 1917–1967, mis on ilmunud ka ingliskeelse: tõlkes. Seda teost on üldiselt ignoreeritud, ütleva Barry, sest selle meenutatakse ebameeldivaid asju maal, mis on meie põline vaenlane. Gaucher annab täieliku ülevaate vene anastustest poolsajandi jooksul, kaasa arvatud viimased võitlused ukrainas, leedu, läti ja eesti sissidega ning tervete rahvaste deporteerimise tsheksheide, ingushide, kardidide, volga-sekslaste jne. asumisaladelt. Selle raamatuga võrreldes sel palju parema saatus osaliseks teine N. Liitu käsitlev teos: Senaator J. William Fulbrighti "Old Myths and New Realities". Vanade müütide ja uute tõeste autori arvates peaks olema võimalik, et Lääs

†

Mall Meritam'i
n-na Peck

† 19.7. 1971 Tallinnas

mälestavad sügavas leinas

ODE
VEND ABIKAASAGA
OPOEG PEREKONNAGA

Dr. Kerstell 60-aastane

3. septembril saab 60-aastaseks Tomelilla jaoksnaarst dr. Oit Kerstell. Tehes tagasivaadet Oit elukäigule, ei leia me saalt palju muud, kui aina õppimist, rändamist, ümberõppimist ja ehitamist, kuni viimaks kuuekümnenda elu-aasta verestapiini jõudmine tühad nagu usutanatu illutlusena.

Oit Kerstell on sündinud Tallinnas, kus lõpetas Poeglaste (Gustav Adolfi) gümnaasiumi 1930 a. Rööbiti gümnaasiumiõpingutega harastas O. K. ka innukalt muusikat, õppis Tallinna Konservatooriumi lõõriklassis ja lõpetas ka selle, jatkas igapäevase leiva teenimist kutselise muusikuna, et võida Tartu Ülikoolis õppida arstiteadust. Nii siis venisid ka ülikooliõpingud kavatsustest veidi pikemaks, kuid seda hinnatavam oli lõpptulemus: O.K. lõpetas arstiteaduskonna cum laude. Pärast ülikooli lõpetamist täiendas ta end hambaravi alal ja see seajärele töötas Järvakandis sealset tehase arstina-hambarastina. Pärast kodumaale esimest okupeerimist N. Liidu poolt määrati O.K. Tallinna II haigla arstiks. Sakslaste sissetuleku järele määrati esialgu lühiajalisele Järvakandi jaoksnaarstiks ning hiljem Pärnu linnahaigla vanem-arstiks.

Punavägede lähenemisel 1944 a. sügisel lahkus O.K. kodumaalet koos perekonnaga – abikaasa Helga ja poegade Jüri, Jaagu ja Tõnuga ning siirdus Rootsi, kus algul töötas arstina põgenike-lagritages. Aa. 1945–1949 a. kevadeni tegutses O.K. hambarastina Dorotea ja Umeå poliiklinnikus. Seejärel siirdus ta uuesti praktiseeriva arsti kutsealale – esiteks asendades II alam-arstina Umeås ja samal aastal I alam-arstina Gällivare haigla kirurgia osakonnas. Selles haiglas töötamise ajal ühendas O.K. uuesti eristatuse Stockholmis Korolnha haigla juures, seades seejärele 1. jaan. 1952 a. peale oli O.K. korraliseks alam-arstiks Härmösandis haigla kirurgia osakonnas. Varsti pärast seda määrati ta sama haigla ülemarsti-kaitsejaks, täites paaril korral ülem-arsti kohustusi ka Skelleftea haiglas 1. maist 1954 a. oli ta määratud jaoksnaarstiks ja haiglajuhatajaks Doroteasse 1. okt. 1956 kuni 1957 a. lõpuni oli O.K. Härnösandi linnarstiks. Ühisruu töökoormus sunnib O.K. otsima rahulikumat töötinimist ja ta kolis Eskilstunasse, kus sai linna pikaajalise haigete haigla juhatajaks, tegutsedes selle kõrval ka era-arstina. Sest 1969 a. peale töötas O.K. Tomelillas jaoksnaa-arstina, olles ühtlasi ka kohaliku haigla juhatajaks.

Kõige selle kõrval on O.K. olnud ka vire ehitaja ja rajaja, nii Eskilstunas kui ka Tomelillas. Koos abikaasa Helgaga, sünd. Meindok ja fil. mag., on nad suure soojusega ja sõbralikkusega võtnud osa oma rahva ja arvurikaste sõprade käekäigust ja üritustest, andes oma kodus palju ruumi nii trikšjonale, kunstile kui ka hubasusele. Kerstellide puhkekuud on möödunud pikkaelal matkadel. Kõigis viies maailmajaos ja aidanud neid puhata väljale kutsutöid ning peid. Koim noort Kerstelli on astunud üle ülikooli läve ja sealt ka välja, kes arstiteadlasena, kes püüaiastrina. Oit Kerstelli kaasvõitlejad Korp! Sakalast, koolivennad ja kolleegid, sõbrad ja tänuiliku patsiendid diid soovivad talle jätkuvalt tervist ja seniselt sirget elukäiku.

V.R.

nult vaja katsuda venelasi veenda. Et neil pole Lääne poolt midagi kartat nii kaua kui nad respektiirivad teiste rahvaste õigusi ja sõltumatust.

Bray leiab, et senaator Fulbright pole ainus, kes peab kinni sõrasssest ohtlikust ja täiesti elukust teooriast.

1962 detsembris aitas USA delegatsioon Liitunud Rahvaste kõrvaldada päevakorrast Austraalia esindaja Leslie Munro aruande vene jatkuvaga võitluse kohta Ungaris. Üle kolme aasta oli N. Liit taolendud selle põhjalikult dokumenteeritud aruande kõrvaldamist. Järgnevalt kasutas USA administratsioon taolisi tektikat k a kodus, seistes edukalt vastu katsetele kutsuda eelk "Saadikutekoja erikomisjoni ikestatud Rahvaste esjus". Üks tooline erikomisjon oli 1952 avastanud tõe kurikula Kätõni-metsa märga kohta Teise maailmasõja ajal. Uue erikomisjoni loomine ikestatud rahvaste küsimuse uurimiseks pole tänaseni õnnestunud, kuigi katsed kestavad. See on vajalik, sest muidu võib tulla aeg, kus me ise oleme hädas ja peame appi karjuma, lõpetab Bray. Kuid siis ei kuule keegi seda ja kui kuulbki, siis pole tal kiiret.

A. K.

H. Kirikmäe 50-aastane

Henno Kirikmäe

3. septembril tähistab 50-a. sünnipäeva Stockholmis Eesti Algkooli õpetaja ja abijuhataja Henno Kirikmäe.

H. Kirikmäe sündis 3. septembril 1921 a. Auveres Virumaal. Pärast Püksi 6-klassilise algkooli lõpetamist astus Tartu Pedagoogiumi Programinaasiumi ja 1941. a. omandas algkooliõpetaja kutse Tartu Õpetajate Seminari. Jätkas õppimist matemaatikas alal Tallinna Pedagoogiumis n.n. mittetäieliku keskkoooliõpetaja õiguse saamiseks 1941. a. suvel. Seejärele töötas Püksi ja Tartu 16. algkoolis ja õppis samasegelt Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas.

Sõjaolude tõttu pidi ta oma õpingud ülikoolis katkestama ja saabus põgenikuna üle Soome Rootsi. 1945. a. oli laagrikooliõpetajaks Kälvikis ja Sundsvallis. 1945/46 õppis Stockholmis ülikoolis. Seejärele töötanud erinevatel tööaladel, asetäitja algkooliõpetajana Gotlandil ja alates 1. sept. 1950 a. kuni tänaseni korraldise õpetajana ja abijuhatajana Stockholmis Eesti Algkoolis.

Korraldise töö kõrval töötas 1956/57 kuni 1956/66 tunnindaja aineõpetajana Stockholmis Linna Majapidamiskoolis. Suvekuudel 1946–1949 kasvatatana ja 1950 kuni 1962 suvikodu

ESKILSTUNA

Täienduskooli algus

Eskilstuna Eesti Täienduskooli algust sügispoolaastase õpetegevusega reedel, 3. sept. 1971 kell 18.00 Tõrnerosskooli (end. Flickskola) ruumides. Õppetöö toimub reedeti 17.00–19.30.

Teguvust alustab ka täienduskooli kõrgem aste, täienduskooli, kus loodame kohata nii tänava kevadel kui ka varem täienduskooli lõpetanud eesti noori, kes nii meeldivalt on näidanud väga kõrgethinnatavat tublidust ja püüet eesti keele ja meele alahoidmiseks võrsil ning ei ole hääbenenud ega salanud oma vaneimate ja iseenese päritolu ja kuuluvust.

Ka need noored, kes on varem katkestanud eesti täienduskoolis käimise või polegi saali käinud, kuid nüüd on arusaamisele jõudnud ja otsusele tulnud eesti keele oskamise vajalikkuses, on teretulnud!

Eskilstuna Eesti Täienduskooli
Hoolekogu ja õpetajad.

GÖTEBORGI

Naiskoori harjutused

Göteborgi Eesti Naiskoor algab oma sügisõuaja tegevust laulharjutustega teisipäeval, 31. augustil kl. 18 Hõkogatun 10. Koori kontsert Stockholmis toimub laupäeval, 6. novembril.

HELSINGBORG

Naisringi referaatõhtu

Helsingborgi Nais-ringi järjekorraline referaatõhtu toimub pühapäeval 5.9.71 kell 17.00 adressil Villamotvägen 5 B Helsingborg c/o Pr. V. Siimre.

Referent Pr. V. Siimre, teema: Room, kunsti- ja ajaloolinn.

NORRKÖPING

Segakoori harjutused

Suvehajaaja lõppedes alustab EELK Norrköpingi koguduse segakoor jälle tegevust endise korra kohaselt igal kolmapäeval ja esimene kokkutulek harjutuseks toimub 1. septembril kl. 19 Eesti Kodus, Smedstuguplan 13. Uued lauljad on teretulnud.

NORRKÖPING

Eesti koolide algus

Norrköpingi Eesti Täienduskoolis algab õppetöö reedel, 10. septembril. Õpetegevus toimub eelmiste aastade teeskujul Haga kooliruumes kahe korda nädalas esmaspäeviti ja reedeti algusega kl. 17.30.

Kuna eesti keel on rootsi ülikoolides nüüd tunnustatud õppeainena, siis on Eesti Komitee ja koolinoorte toimkond alustanud eesti täienduskoolide võrgu elluviimist. Vastavalt eeltoodule alustab teiste keskuste eeskujul tegevust ka Norrköpingi Eesti Täienduskool üks kord nädalas igal reedel algusega 17.30 alates 10. sept. Haga koolimajas. Kõik endised ja uued õpilased teretulnud.

STOCKHOLM

Eesti Maja einelaud

vanas Eesti Majas, Regeringsgatan juhatajana eesti laste suvikodudes Saltvikis, Magneby ja Lörjes.

Algaastail oli ta üheks pioneeriks korvpalliliikumises Rootsis. Organisatsiooniks Stockholmis korvpallimeeskond, mängides kaasa ja olles võistlustel vahukohtunikuks. Talispordi-nädalatel on ta olnud suusaõppereiside ja laagrikooli juhatajana Norras–Oslos.

Peale kutselise töö on juubilar alati kaasa aidanud rahvuslikel, selt-kondlikel ja kultuurilistel tegevusaladel. Nii on ta Eesti Õpetajate Keskuhingu laekur, Eesti Algkooliõpetajate Ühingu sekretär, Eesti Suvekodude Kuratooriumi sekretär. Võtnud osa Põhjamade ja rahvusvahelistest õpetajate kongressidest. Tubli laulumehena laulab ta Stockholmis Eesti Meeskooris.

Alati sõbralikuna on ta kolleegide ja noorte poolt armastatud õpetaja. Arvukas kolleegide, sõprade, lastevanemate ja õpilaste pere siin ja kodumaal soovivad nooruslikule juubilarile palju õnne, jõudu ja tegevusrohkeid eluaastaid järgneval poolsajandil.

UDO JUUNO

Kohalik elu

24 on sügisõuaja algades jääle avatud igapäev kella 12 alates. Ene'naus on võimalik einetada, lõunat süüa ja kohvi juua. Teretulemast kõigile!

ÖRKONGOM

STOCKHOLM

Stockholmi Eesti Fotoklubi alustab oma sügist hooaega neljapäeval, 2. sept. Eesti Majas, Regeringsgatan 24, algusega kell 19.

Nagu eelmiste aastate tava kohaselt, alustame oma klubitegevust aruteluõhtuga. Vaatlemise alla tulevad klubiliikmete suvised fototulemused. Ühtlasi kasutame kokkutulekut sügisõuajaga tegevuse kui ka fotolaasse puutuvate küsimuste arutlemiseks. Teretulnud on ka mitteliikmed.

STOCKHOLM

Pensionäride päev

"Fritidsverksamhet" korraldab laupäeval 4. sept. pensionäride päeva Djurgårdenis. Sel päeval on maksavad pensionäridele erilised soodustused, m.h. tasuta sõit Djurgårdeni parvega sinna ja tagasi kl. 8.30–17.30; bussiliinidel nr. 47, 67 ja 69 maksab sel päeval pensionäripilet tervepäevipiletina kl. 9–17 ka sõiduks muuseumide vahel ja samuti kojosõiduks. Sisepääs Skanseni on püri kl. 9–17 ja seal on pensionäridele korraldatud mitmesugusi ettekannde ja ajaviiteid. Samuti on sisepääs püri Gröna Lundi kl. 14–17 ja samuti Djurgårdenis asuvatesse muuseumidesse eri aegadel. Üksikasjalik kava päeva kohta leidub "Välkommen" nr. 6–1971.

STOCKHOLM

Filatelistide klubiõhtu

Filatelistide sügisõuaja esimene klubiõhtu toimub neljapäeval, 2. septembril kell 18.30 vanas Eesti Majas, Regeringsgatan 24. Kõik margi, raha ja exlibristekorjajad on teretulnud!

STOCKHOLM

Naiskoori harjutused

Stockholmi Eesti Naiskoori laulharjutused algavad neljapäeval, 2. septembril, kell 18.00, koosviibimise-ga kohvitas juures koorijuhil suvilas, Skolvägen 7, Täby.

Väljasõit buss nr. 601 (umb. 49 min.), kell 17.30 kas Borgarskolan'ees või paar minutit hiljem sama bussiga Rådmanngatan' l tunceljaajaga juurest, peatuseni "Täby kyrka". Osavõttust palutakse teatada koori sekretäriks, proua Lola Puseppale, (tel. 99 23 13, hiljemalt teisipäevaks, 31. augustiks).

Teretulemast kooriliikmetele ja uuttele lauljatele!

VABAKIRKUD

NORRKÖPING: Tabernaakel, Kungsgatan 26, jumalateenistus neljapäeval, 2. sept. kl. 19. Jultustab Robert Vösu kodumaalt.

Kui esineb surmajuhutum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorgei 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Erlala:

Eestikombelised
matuseatalitused
Õõpäevane valtekord

Türgi-eestlasi oma maja ees.

"Heenaaberlustest" Türgis türklaste-eestlaste vahel

Viimasel aastal on meie ajakirjanduses ilmunud palju kirjutisi Türgi eestlaste üleviimisest Kanadasse ja eesti organisatsioonide eeltoodest selle aktiivse teostamiseks. Informatsioon sellest ainsalt ja julgelt ettevõtte on õigustatult kutsunud esile küsimuse, kas Türgi eestlased tõesti tahavad emigreeruda. Võidakse küsida, kas see ümberasumine Kanadasse pole lõppude lõpuks pagulorganisatsioonide idee ja oma võime proovimine väikesel ja süütu rahvakillul kailal, kellel pole aiatugi, mis nendega tehakse.

Alljärgnevate ridade eesmärgiks ei ole kihutustööd teha, aga et olen sel suvel järjekordselt viibinud Türgi eestlaste keskel, olen näinud ja kuulnud mõndagi vapustavat. Jätan selles artiklis puudutamata nende raskused omakultuuri harrastamiseks, majanduslikud raskused, raskused ebasoodsa kliimaga, mis on põhjustanud ikalduse kolm aastat järjest jne. Piirdun vaatlemaga, missugused on türklastel, kelle keskel nad on elanud juba üle 50 aasta, ja kes on nende üldised karakaarid külas. "Heenaaberlustest" rääkides meenub Vargemäe Pearu, aga ma usun, et Türgi eestlased eelistaksid teda kupalet, nagu nad kohalikke türklasti nimetavad.

Naaber käib muidugi ühtlugu igasuguseid vajalikke ja mittevajalikke asju laenamas, tuues põhjuseks mõne hüda, mis võib-olla üldse asjasse ei puutu. Nii võib endale näiteks peavaluga kerjata kartuleid, sibulaid, peatäie suhkrukiiride või klaasi teed. Ja kes neile seda keelaks! Tuleks laenama kaelkookusid, labidat, vankrit või midagi muud, mida parajasti ise hädasti vajad. Ja ära sa arva, et need enam ühes tiikis ta-

gasi tulevad! Kõiki lohtakse ära: kellegi pulmadeks laenatud palitu jääb teistest varrukast ilma, kingadel kaavad tallad alt ära jne. Ära laenata! ütled. Aga siis jälle peetakse sind nii öelaks inimeseks, et sind rüügitakse taga ka tulevates sugupõlvades.

Kui tulevad sulle tuppa, siis vaata, et sa neid silmalt ei lase, et sa neid lüüsatuse ei saadaks! Varguse eest pole miski kaitsitud, isegi noored puud viiakse tükki juurtega minema, ja kartuleid ei saagi maha teha. Kui lähed heina niitma, ei leia kohe oma heinamaad üles (vähemal- sead ei ole), sest "mõni hea naaber" on juba sinu niitmise lõpetanud ja ära koristanud ka. Lõikuse aegu peetakse põldudel valvet ka öösiti ja eestlaste kodu valvavad poolmetsikud koerad. Mindi isegi nii kaugele, et muretsiti endale hunt koerte tõu "parandamiseks"! Kui lähed mägedesse või muidu kaugema- le ja on karta pimedat kätte jäämist, on kindlam pistol kaasa võtta. Relva lähed välja kui kui kamp türklasti või kurde tuleb südaöösel su maja piirima, et su tütar ära rõivida. Mõned eestlased saatsid juba ammu oma tütreid lääne poole elama, et neid rõivimise eest kaitsa.

Ühtlugu käivad üldsest türklastest eestlastel tohterdamises abi palumas. Kunagi ei keelduta hädali aitamast, aga ometigi sõimatakse eestlasti "kristlaste koerteks", nagu se Türgis kombeks on.

Muigugi oleks hea, kui eestlastel oleks abi omast käest võtta, kui vaja kohut käia või muidu ameti- võimudega asju ajada, aga kõrgemat haridust pole kellelgi olnud võimalik saada, sest Ida-Türgis on kristlastel raskusi kooliskäimisega. On alaline mure juba oma külakooliga, et kuidas sealt terve nahaga koju pääsed. Üks ema käis palumas, et kui ta poeg välja oskab lugeda, antagu talle kohe diplom kätte, sest enam ei kannata välja seda kakle- mist koolis. Üks tütarlaps üritas siiski õpinguid jätkata, nimelt Kar- si linnas käis 50 koolis, kus ta õppe- tulemused olid head. Nii head, et te-

ma kooliõe isa ostis koolijuhatajalt kalji raha eest eestlaste lõputunnistu- se oma tütrele. Ja eesti tütarlaps jäigi ilma lõputunnistusest...

Ka välismaalt tulnud abiga on raskusi olnud. Kinkpakikidele pan- nakse nii kõrged tollimaksud, et need vastavad peaaegu ühe kuu pal- gale. Ja ei olegi alati öeldud, et paki sisu jõuab puutumata kujul kätte. Seepärast on eestlaste soov, et neile pakke enam ei saadetak, sest need teevad nende majandusliku olukorra pigemini raskemaks!

Igal külal on ka üks naaberküla olemas. Ja seal elavad muidugi veel hirmsamad inimesed. Minu seal ol- les pani mägedepoolne küla Ka- laraöreni vee kinni. Eestlastel on küll oma kaevik ka, aga selle olid üldsest hiljuti ära reostanud, ol- les visanud sinna ühe "lõppend ku- re". Tervelt viis päeva ei saadud kü- lal joogivett, ja millega see lugu lõppes, seda ma ei tea, sest ma tu- lin seal ära (ehkki teistel põh- justel).

Ja ometi ütlevad eestlased, et neil on head naabrid! Head on naabrid muidugi suhtelises mõistes. Ma pole vist kuski mujal kohanud nii lep- likke ja vähenõudlikke kaasmaalasi. 50 aastat türgi "heenaaberlust" ja eestlastel pole ikka veel kannatus lõppenud!

AARAND ROOS

Uus pisiriik BAHREIN

LONDON (EPL) — Saareriik Bahraini Pärslas, mis oli aastast 1861 Briti protektoradi all, sai 14. augustil iseseisvuse. Uues riigis on elanikke 255.000. Oli tõttu on Bahraini rikkamaid riike ja selle elanikke peetakse haritumaks araabia riikideks.

Araabia riikidest andis Bahrainile esimesena tunnustuse Jordan: Bah- rein on juba andnud avalduse UNO- sse astumiseks.

Göteborgi E. Algkoolis algas õppetöö aktusega

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi koolides algas õppeaasta esmaspäeval, 23. augustil. Samaaegselt alustas ka Göteborgi Eesti Algkool oma õppeaastat 1971/72. Kool töötas endiselt Johannebergi kooli ruumides, kus ta kasutusse on antud kolm avarat klassiruumi võrdlemisi moodas (25 aastat vanas) koolimajas. Jo- hannebergi kooli iseloomustab hea distsipliin ja ülimalt sõbralik hoiak eesti kooli suhtes.

Avaaktus toimus kell 13. Enne seda kogunesid pruunistunud ja suve- hüvedest karastatud õpilased ja õpe- taja kooli päikesevalgusest ja soo- jusest laaditud õuele, kus eriti esi- messe klassi tulijale ja nende va- nematele tähelepanu osutati. Göte- borgi Eesti Algkoolis alustas oma esi- mest õppeaastat 10 uut õpilast, nen- de hulgas kaks poissi, kellede emad on rootslannad.

Aktus algas palvusega, mille pi- das lastevanem, vabakoguduse õpe- taja Abel Milder. Tema pojad Alar ja Urmas on GEA õpilased. Õp. Milder seadis üles küsimuse: miks peab kooliteadkonda ette võtma, mis võib-olla — polegi noorele esial- gu meelepärane.

— Kuid vanemad näevad kauge- male ette. Nad teavad, et koolitar- kuset on tarvis. Mida nooruses õpime, see jääb meis igavesti püsima, ehk- ki elame tänapäeval, mil näib, nagu

poleks enam midagi püsivat, ütles õpetaja. Ta tõi paralleelina pühakir- jast ap. Pauluse kirja Timoteosele viimase jumalataarkuse tunnustamise üle ja kinnitas, et jumalataarkuse võim ei ole siiski tänapäeval vähe- nenud.

"Ilma jumalataarkuseta pole mi- dagi võimalik üles ehitada," lisas Abel Milder. Ta tõstis ühtlasi oma hoogsas sõnavõtu esile emakeele tähtsust ja kooli kui ünnistavat va- hendit eesti rahvale. Palvust alustati ja lõpetati kirikliku lauluga.

Pärast palvust deklameeris IV kl. õpilane Margi Lokbik luuletuse, mis oli sisuliselt heas kooskõlas esimese koolipäevaga. Siis lauldi ühiselt, kui- d õpilaste domineerivusega, "Eesti on mu kodumaa".

Koolijuhataja Eero Tarjus pöördus esmalt oma õpilaste poole, tõstes esile nende pühkerohke suve veet- mist lastekodudes, skautlikes laag- reis ja mujal, kus nad on olnud ühtlasi sini-must-valge kõrvla ja ar- vestame nendega," ütles koolijuha- taja, kes mainis seejuures ka armas- tuse vajadust oma vanemate ja rah- va vastu ja samuti jumalataarkuse hindamist. "Õnnetu on see, kel need alused puuduvad. Noored tulevad eesti kooli seepärast, et oma vane- mate kristlikke põhimõtteid üha alal hoida ja edasi kanda. Siin maal on aga teisiti," ütles Tarjus. "Siin ei peeta vajalikuks kasvatada noori kristlikus teadmatuses. Siin ei o- sata ka vabaduse sümbolile hinnata ega austada. Kuid meie teame, mis tähendab vabadus, vabaduse süm- bolid ja kodumaa. Tugev kohuse- tunne aitab rahvast säilitada. Need on ka põhjused, miks me tahame oma kooli säilitada."

Eero Tarjus võrdles kooli suure orkestri, kus on ka valesti mängijaid. "Neid viimaseid on aga meie orkestris, eesti koolis, vähe ja see- tõttu on meie toon üge."

Edasi soovis Eero Tarjus kodu ja kooli vaheliste sidemete tihedust ja

tugevust. "Meie kooli õpetajail pole kindlaid kõnetunde, kuid meie kõne- tunnind kestavad alati. See kool on teie oma kool ja püsib sellest jõus, mis te kodumaalt kaasa toite," üt- les koolijuhataja lõpuks lastevane- male.

Aktus lõppes hünni laulmisega, millejärel siirduti klassidesse, kus õpetajad andsid informatsiooni nii õpilastele kui ka nende vanematele. Uute õpilastena alustasid koolitööd I klassis: Rein Avo Andrekson, Clanda Christina Baumann, Harry Peter Magnus Kokk, Linda Linsalu, Tiina Neemelaid, Andu Ojaste, Reet Palm, Anneli Seimre, Katrin Linda Soomägi ja Jan Truuviirt. I ja II kl. juhatajaks on õpetaja Maria Suur, III ja IV kl. juhatajaks õp. Arthur Aus ja V ja VI kl. juhata- jaks koolijuhataja Eero Tarjus. Õpe- tajaiks on veel fil. stud. Evi Lepik- Kerro ja fil. stud. Hans Tarjus.

Tiina Taul asub Shveitsi

LONDON (VES) — Tiina Taul, kes lõpetanud õpetajakutsega Ox- fordil ülikooli Inglismaal, sõlmis aastase lepingu õpetaja kohale Montreux'is, Shveitsis, töötavas am- erika koolis. Ta hakkab seal õpe- tama saksa ja prantsuse keelt, mis on tema erialaks.

Nagu noorelt õpetajalt kuuleme, on tal võimalus Montreuxi jäämiseks ka pikemaaks ajaks. Praeguste kava- de kohaselt kavatsebki ta pikendada lepingut veel aastaks, soovides aga siis tagasi pöörduda Inglismaale, et seal jätkata tööd õpetajana.

Tiina Taul on Londonis eluneva EELK Inglismaa praosti dr. Jaak Tauli noorem tütar.

Huumor

Vanglas tuleb vaimulik hukka- mõistetu juurde ja ütleb:

"Ma sooviksin teiega veel paar sõ- na rääkida, nagu inimele inimese- ga."

"Ärge näkhe vaeva," ütles hukka- mõistetu, "veerand tunni pärast kö- nelen ma juba teie bossiga."

Politikamees läheb psühiatri juurde ja kurdab, et ta kannatab alaväärsuse kompleksis all. Psühia- ter uurib teda paar tundi ja ütleb siis:

"Teil pole mingit kompleksi, teie lihtsalt olete alaväärtuslik."

Puuviljapõu valib apelsine, valib ja valib. Kaupmeh muutub juba närv mustaks ja ta segab va- hele:

"Proua, kui teie mees oleks olnud kah nii suur valija nagu teie, siis jookseksite te veel praegugi preilia ringi."

Koolis küsib õpetaja: "Miks on shveitsi juustul augud sees?"

Vastab väike Juss: "Selleks, et sealt halb hais välja pääseks."

"Sa abielulust endast rohkem kui peajagu lühema tüdrukuga. Miks sa ometi seda tegid?"

"Kuna see oli ainus tütarlaps, kes ei teadnud, et mul on paljaspää."

Herta: "Minu mees loobus kah suustestamisest."

Berta: "Vaata-vaata, selleks peab aga olema tugev tahtejõud."

Herta: "Seda mul on."

USA-noorus Euroopas "taeva all"

AMSTERDAM — Küesoleval su- vel on odavate lennuhindade tõttu eriti suurel arvul Ühendriikide noori reisinud Euroopasse, kus nad liiguvad oma kompsudega ühest suurlinnast teise ja elavad Ühendriikide nooruse armastatu- mateks peatuspaikadeks on London, Pariis, Room, Florents, Venetsia, Brüssel, Amsterdam, Kopenhagen, München ja Viini. Suuremaks kogu- miskohtaks on siiski Hollandi sada- malinn Amsterdam, kus noored ma- gavad oma magamiskottidega linna avalikkudel väljakutel.